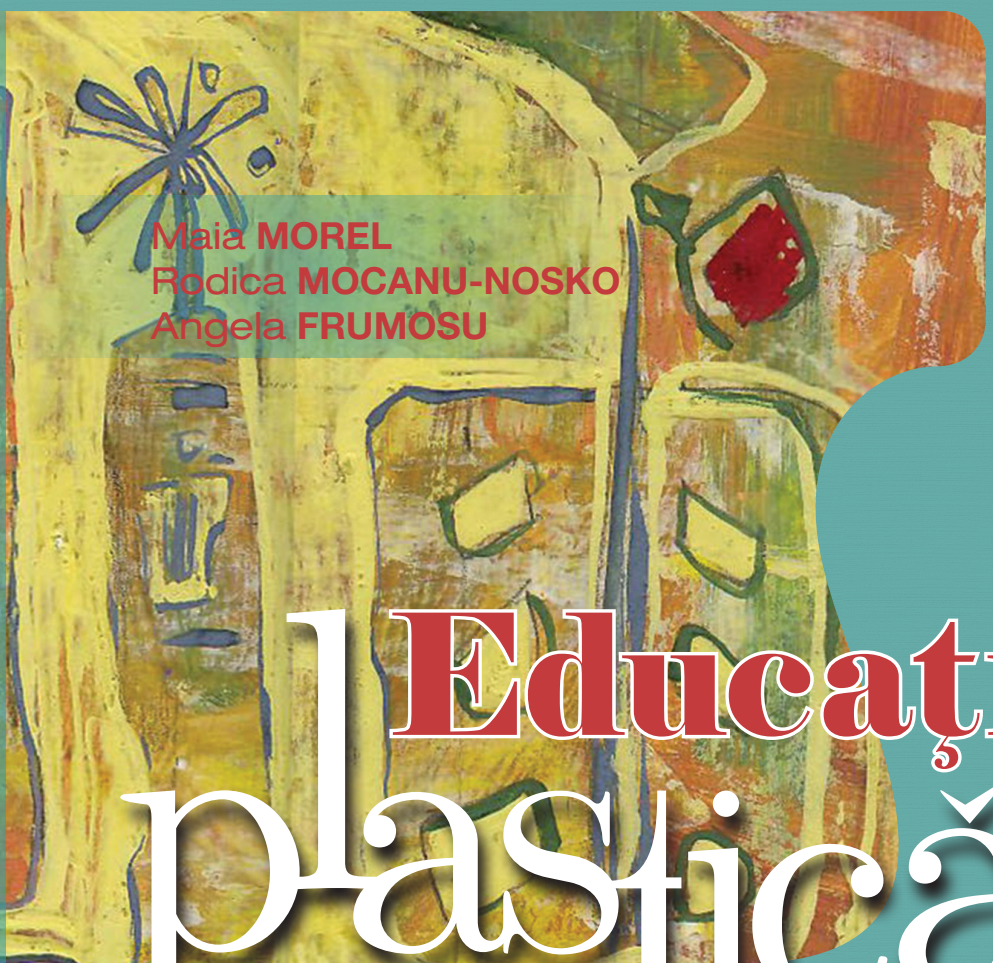
MINISTERUL EDUCAȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA

Maia **MOREL**
Rodica **MOCANU-NOSKO**
Angela **FRUMOSU**

Educație plastică

Știința

MANUAL PENTRU CLASA A 7-A

MINISTERUL EDUCAȚIEI
AL REPUBLICII MOLDOVA

Maia **MOREL**
Rodica **MOCANU-NOSKO**
Angela **FRUMOSU**

Educaţie plastică

MANUAL PENTRU CLASA A 7-A

Ştiinţa, 2016

CZU 73/76(075.3)
M 89

Elaborat în baza curriculumului disciplinar în vigoare și aprobat prin Ordinul ministrului educației (nr. 321 din 28 aprilie 2016). Editat din mijloacele financiare ale Fondului special pentru manuale.

Comisia de experți: *Ala Verdeș*, prof. școlar (gr. did. superior), Liceul Teoretic „Ion Creangă", Chișinău; *Liliana Vântu-Palamari*, prof. școlar (gr. did. superior), Liceul Teoretic „Nicolae Iorga", Chișinău; *Natalia Papușina*, prof. școlar (gr. did. superior), Liceul Teoretic „Academicianul Constantin Sibirski", Chișinău

Recenzenți: *Vasile Cioca*, dr. în psihologie, Departamentul Pregătire Personal Didactic, Universitatea de Arte și Design, Cluj-Napoca, România; *Alexei Colîbneac*, profesor universitar, șef catedră Grafică, Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, maestru în arte; *Tatiana Cartaleanu*, dr. în filologie, conferențiar, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă", Chișinău

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației al Republicii Moldova

Liceul/gimnaziul _____

Manualul nr. _____

Anul de folosire	Numele de familie și prenumele elevului	Anul școlar	Aspectul manualului	
			la primire	la restituire
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				

Dirigintele controlează dacă numele elevului este scris corect.
Elevul nu trebuie să facă niciun fel de însemnări în manual.
Aspectul manualului (la primire și la restituire) se va aprecia cu calificativele: *nou, bun, satisfăcător, nesatisfăcător*.

Responsabil de ediție: *Larisa Dohotaru*
Redactori: *Petru Ghencea, Cristina Alexei*
Corectori: *Mariana Belenciuc, Maria Cornesco*
Redactor tehnic: *Nina Duduciuc*
Machetare computerizată și concepție grafică: *Andrei Ichim, Romeo Șveț, Valentin Vârtosu jr.*
Copertă: *Romeo Șveț*

Întreprinderea Editorial-Poligrafică *Știința*,
str. Academiei, nr. 3; MD-2028, Chișinău, Republica Moldova;
tel.: (+373 22) 73-96-16; fax: (+373 22) 73-96-27;
e-mail: prini_stiinta@yahoo.com; prini@stiinta.asm.md;
www.editurastiinta.md

Toate drepturile asupra acestei ediții aparțin Întreprinderii Editorial-Poligrafice *Știința*.
Î.E.P. *Știința* se obligă să achite deținătorilor de copyright, care încă nu au fost contactați, costurile de reproducere a imaginilor folosite în prezenta ediție.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Morel, Maia

Educație plastică: Man. pentru cl. a 7-a / Maia Morel, Rodica Mocanu-Nosko, Angela Frumosu; Comisia de experți: Ala Verdeș [et al.]; Ministerul Educației al Rep. Moldova. – Ch.: Î.E.P. *Știința*, 2016 (Tipografia „BALACRON" SRL). – 96 p.

ISBN 978-9975-85-022-3
73/76(075.3)

Imprimare la Tipofrafia „BALACRON" SRL, str. Calea Ieșilor, 10;
MD-2069, Chișinău, Republica Moldova
Comanda nr. 675

ISBN 978-9975-85-022-3

© *M. Morel, R. Mocanu-Nosko, A. Frumosu*. 2010, 2016
© Î.E.P. *Știința*. 2010, 2016

O veritabilă operă de artă
nu este aceea care seamănă cu ceva,
ci aceea care înseamnă ceva.
Andrei PLEȘU

Drag elev*,

Noul tău manual de *Educaţie plastică* te va ajuta:

- ✓**să realizezi creaţii plastice personale;**
- ✓**să apreciezi opere de artă din epocile trecute şi din prezent, atît din ţara noastră, cît şi din lume;**
- ✓**să evaluezi propriile creaţii şi cele ale colegilor tăi.**

Vei descoperi, de asemenea, variate tehnici şi procedee plastice care îţi vor permite să transformi ideile tale în creaţii personale. Vei învăţa, în acelaşi timp, să descifrezi mesajul operelor de artă şi să înţelegi intenţiile pe care le are fiecare artist în procesul de creaţie.

Aceste cunoştinţe te vor îmbogăţi cultural şi te vor ajuta să te orientezi în lumea atît de variată şi de enigmatică a artelor plastice.

Îţi dorim succese şi multă inspiraţie!

Autoarele

---

* Genul masculin este folosit în textul manualului pentru a facilita lectura, acest fapt însă nu discriminează în niciun fel genul feminin.

CUPRINS

INTRODUCERE

Arta plastică ca domeniu de activitate artistică 5

CAPITOLUL I. MATERIALE, INSTRUMENTE ŞI TEHNICI DE ARTĂ

1. Varietatea mijloacelor de expresie artistică 10
2. Mijloace netradiţionale în artele plastice 13
3. Arta şi problemele majore ale societăţii 17
4. Aspecte ale artei moderne şi contemporane 19
5. Aspecte ale designului 23
6. Aspecte ale arhitecturii şi ale mediului ambiant 27

CAPITOLUL II. MIJLOACE ARTISTICE PLASTICE

7. Contrastul 30
8. Semnificaţia culorilor şi formelor 33
9. Stilizarea. Motivul decorativ 35
10. Obiecte de artizanat. Ornamentul 39

CAPITOLUL III. IMAGINEA OMULUI ÎN ARTA PLASTICĂ

11. Proporţiile corpului uman 42
12. Figura umană în stare statică şi dinamică 45
13. Portretul 48
14. Figura omului ca sursă de inspiraţie 51

CAPITOLUL IV. COMPOZIŢIA

15. Tipuri de compoziţii. Centrele de interes 55
16. Compoziţia statică şi compoziţia dinamică 57
17. Echilibrul 62
18. Dominanta compoziţiei 65

CAPITOLUL V. UNIVERSUL OPERELOR DE ARTĂ

19. Renaşterea. Maeştri şi capodopere 67
20. Curente artistice 70
21. Arta Basarabiei din secolul XIX pînă în prezent 73
22. Arta naţională 77

CAPITOLUL VI. DIALOGUL CU ARTA

23. Opera de valoare şi kitsch-ul 80
24. Mesajul operei de artă 83
25. Artişti şi stiluri 86
26. Analiza operei de artă 89
27. Muzee şi spaţii pentru artă 93

INTRODUCERE

Arta plastică ca domeniu de activitate artistică

Termeni-cheie

Arte plastice; arte vizuale; arte frumoase; operă de artă; capodoperă.

Sfera activităţilor artistice include mai multe domenii: *muzica, literatura, teatrul, dansul, cinematografia, arta fotografică, artele plastice etc.*

Artele plastice reprezintă domeniul de transformare artistică a materiei cu scopul de a crea ceva nou, unic, personalizat. Opera de artă transmite mesaje (idei, sentimente, atitudini), stabilind în acest mod un dialog între creator şi spectator. Artele plastice fac parte din **artele vizuale** (*fig. II*), adică creaţia plastică, în primul rînd, se receptează cu văzul. Tradiţional, artele plastice se numeau **arte frumoase** şi cuprindeau aşa ramuri ca: pictura, sculptura, grafica, arhitectura şi artele decorative. Pe parcursul dezvoltării civilizaţiei însă, în special a tehnologiilor, acestea au fost completate cu fotografia, arta video, grafica computerizată, arta conceptuală, instalaţiile spaţiale etc., care nu se mai încadrează în termenul de arte frumoase. Astfel, odată cu evoluţia artelor, creaţiile artiştilor plastici corespund noţiunii de artă modernă şi contemporană.

Un obiect (sau imagine) care se consideră operă de artă întruneşte cîteva condiţii:

1. este creat/ă de un artist profesionist;
2. reprezintă o idee unică şi originală;
3. exprimă o intenţie de creaţie a artistului.

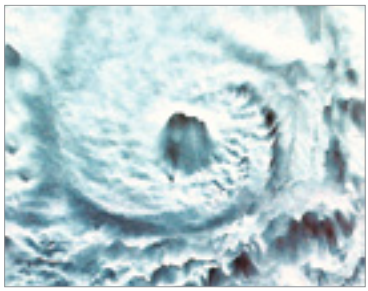
I. Armand Fernandez. *Ora tuturor*. Gara „Sfîntul Lazăr". Paris. 1985

II. *Schema artelor vizuale*

Examinează *figura I* şi argumentează, după condiţiile expuse mai sus, că această creaţie este operă de artă.

Ce reprezintă imaginile din *figurile III* și *IV*? Argumentează.

III. *Vîrtej de zăpadă*

IV. *Cuib de pasăre*

Deși peisajele naturale ne desfată ochiul, ele nu pot fi considerate opere de artă, pentru că nu au ca autor o ființă umană. De exemplu: florile de gheață „zugrăvite" pe geam de gerul iernii, un apus de soare, un cuib de pasăre etc. (*fig. III, IV*). Însă aceste fenomene ale naturii pot inspira plasticianul să creeze imagini artistice: picturi, sculpturi, fotografii. Doar prin creația unui autor aceste reprezentări ale fenomenelor naturii capătă valoarea unor opere de artă. Artistul poate, de asemenea, să „împrumute" ideea de la natură și să creeze opere originale de artă (*fig. V, VI*).

V. Andy Goldsworthy.
O strălucitoare dimineață însorită. 1987

VI. Patrick Dougherty. *Vîrtejuri.* 1990

Ce asemănări și deosebiri găsești între *figurile III, IV, V* și *VI*? Comentează care dintre ele sînt opere de artă.

Opera de artă exprimă o idee/stare/atitudine și are valoare spirituală, adică trezește publicului spectator diferite asociații și sentimente. Creațiile care au o valoare excepțională se numesc **capodopere**.

VII. *Vaze din sticlă*

VIII. *Ceas*

Examinează imaginile din această pagină și spune dacă obiectele pe care le reprezintă sînt opere de artă.

Limbajul artelor plastice se aplică, de asemenea, și la crearea diverselor imagini (de ex., în publicitate) sau obiecte (mobilă, veselă, piese vestimentare, cărți, articole de papetărie, ambalaje etc.), care sînt, în același timp, și utile, și frumoase. Acestea au menirea să transmită o informație sau să înfrumusețeze mediul ambiant și nu reprezintă lucrări unice, ci sînt produse în serie. Asemenea lucrări (*fig. VII, VIII, IX*) nu au valoarea unei opere de artă.

IX. *Veioză*

Pentru portofoliu

– Colecționează diverse imagini din anturajul tău imediat (cărți, reviste, postere etc.) – cu text și fără text; în culori sau alb-negru; cu reprezentări de plante, cu chipuri umane, cu eroi din desene animate etc. – și clasifică-le în două categorii: „opere de artă” și „alte imagini”.

Examinează *figurile I* și *VIII* și spune care dintre ele este operă de artă. Argumentează-ți răspunsul.

Autoevaluare

– Ce domenii artistice cunoști?
– Precizează care din expresiile de mai jos denumesc o imagine ce ar avea valoarea unei opere de artă:
  • o cascadă naturală (de exemplu, cea de la mănăstirea Saharna);
  • fotografia unei cascade (dintr-un manual de geografie);
  • o pictură realizată de un artist profesionist intitulată „Cascadă” (pînză expusă într-o expoziție de artă);
  • copia unei picturi de artă realizată de un amator și postată pe blogul acestuia.

Privește imaginile de mai sus și comentează de ce numim: **pictura** – *artă a culorii*, **grafica** – *artă a liniei*, **sculptura** – *artă a masei*, **arhitectura** – *artă a volumului și a spațiului*, **designul** – *artă aplicată*? Cum ai putea denumi arta decorativă?

Ţinînd cont de evoluţia artelor, ce tip de creaţii actuale ar putea completa celula liberă din colajul de imagini?

GENURI ALE ARTELOR PLASTICE

Clasificare tradițională:

NATURA STATICĂ – reprezentarea obiectelor, fructelor, legumelor, florilor etc.

PEISAJUL – reprezentarea unei vederi a mediului natural sau creat de om.

PORTRETUL – reprezentarea chipului omenesc.

GENUL ANIMALIER – reprezentarea peștilor, mamiferelor, păsărilor etc.

COMPOZIŢIA tematică – reprezentarea unui conţinut cu subiect concret (biblic, istoric, batalic, revoluţionar, social etc.).

COMPOZIŢIA abstractă – reprezentarea unui conţinut nonfigurativ.

COMPOZIŢIA fantastică – reprezentarea unui conţinut imaginar, inexistent.

COMPOZIŢIA de gen – reprezentarea unor scene din viaţa cotidiană.

Privește și notează pe caiet, cu literele corespunzătoare, genurile de artă care, în opinia ta, sînt reprezentate în imaginile respective:

1. natură statică;
2. peisaj;
3. portret;
4. gen animalier;
5. compoziţie tematică;
6. compoziţie abstractă;
7. compoziţie fantastică;
8. compoziţie de gen.

Capitolul I

MATERIALE, INSTRUMENTE ŞI TEHNICI DE ARTĂ

1 Varietatea mijloacelor de expresie artistică

Termeni-cheie

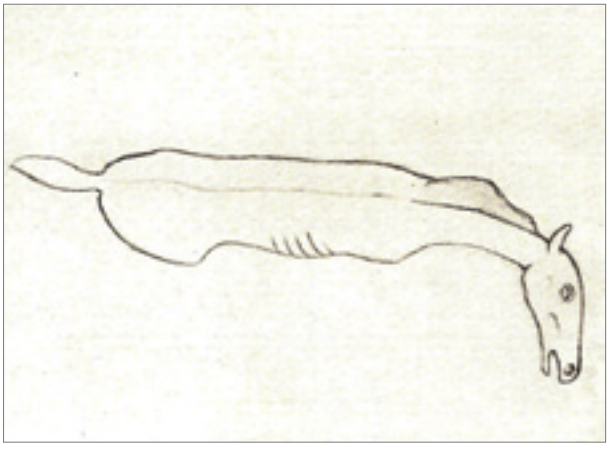
- Mijloace de expresie tradiționale (clasice);
- mijloace de expresie noi (moderne și contemporane).

Amintește-ți

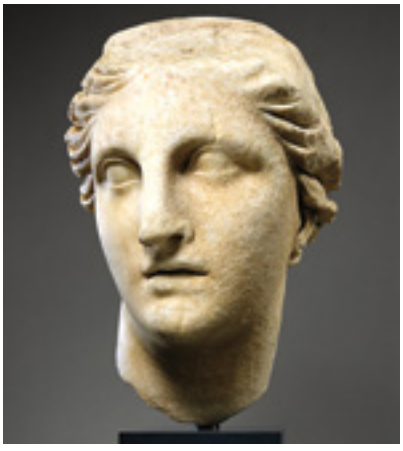
– Examinează reproducerile *1.1*, *1.2*, *1.3* și precizează cu ce mijloace de expresie (instrumente, materiale, tenhici etc.) se poate realiza o lucrare artistică plastică.

1.1. Nicolae Grigorescu. *Fetiță cu basma roșie.* Sfîrșitul secolului al XIX-lea. (Ulei, lemn)

1.2. Pablo Picasso. *Cal muribund*

1.3. *Capul Atenei*. Grecia antică. Cca anul 200 î.Hr. (Marmură)

Odată cu intrarea în modernitate (sf. sec. al XIX-lea), arta nu se mai preocupă – ca în perioada precedentă – de redarea fidelă a realității, ci încearcă să experimenteze noi mijloace de expresie artistică. Astfel, iau naștere multe curente artistice care:

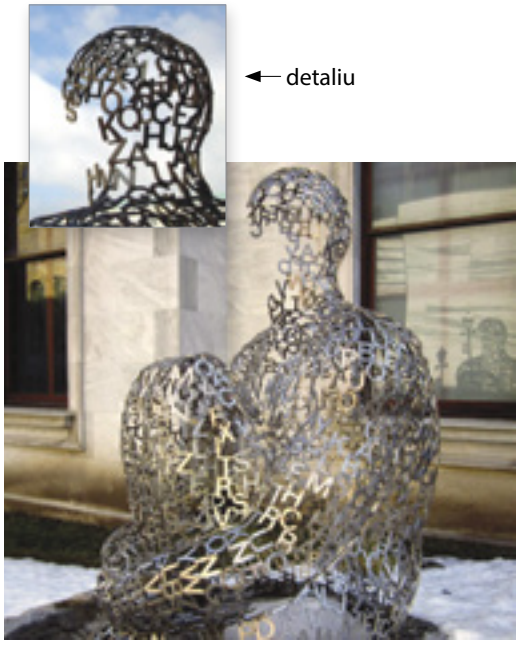
- fie că utilizează **mijloace de expresie tradiționale** (clasice) pentru creații care nu se înscriu în tradiția picturală anterioară. De exemplu, pictura modernă nu mai respectă regulile artei clasice (perspectiva, clarobscurul etc.) (*fig. 1.5*);
- fie că introduc **mijloace de expresie noi** (moderne și contemporane): colajul, amprenta, jetul de vopsea sau chiar literele și textul (*fig. 1.4, 1.5, 1.6*) etc.

1.4. Guillaume Apollinaire. *Hulub și havuz*. 1918. (Caligramă)

1.5. Jackson Pollock. *Numărul 4*. 1950. (Ulei, pînză, tehnici mixte)

detaliu

1.6. Jaume Plensa. *Umbre II*. 2007

Nota bene

Artele plastice tradiționale (pînă la sf. sec. al XIX-lea) au explorat anumite materiale, instrumente și tehnici caracteristice artei clasice:

- ✓ **desenul executat cu materiale grafitoase (creion, cărbune, pastel etc.);**
- ✓ **pictura cu acuarelă pe hîrtie;**
- ✓ **pictura cu ulei pe anumite suporturi (pînză sau lemn);**
- ✓ **pictura murală cu temperă (frescă);**
- ✓ **sculptura în bronz, marmură sau lemn;**
- ✓ **tehnici grafice (linogravură, xilogravură, aquaforte).**

Artele plastice actuale demonstrează că gîndirea artistică evoluează și odată cu aceasta apar noi mijloace de expresie artistică. Creația contemporană depășește limitele impuse de clasificările tradiționale și șterge hotarele dintre ramurile artelor.

De exemplu, o operă contemporană nu mai poate fi clasificată ca pictură, chiar dacă are culoare (*fig. 1.7*), sau ca lucrare grafică, chiar dacă este compusă din linii (*fig. 1.8*), sau ca sculptură, cu toate că este o formă spațială (*fig. 1.9*).

Glosar

Instalație – o formă de artă contemporană, realizată în spațiu din cele mai diverse obiecte, materiale sau tehnologii (de exemplu, instalația video) și care transmite anumite idei, viziuni și concepte.

Caligramă – mod special de dispunere a versurilor, ce are ca scop reprezentarea grafică a simbolurilor sau sugestiilor din creația literară respectivă (*fig. 1.4*).

1.7. Diogo Aguiar, Teresa Otto, João Jesus, João Salgueiro. *Constell. ation II.* Amsterdam. 2014. (Instalație de lumini)

1.8. Pierre Bourgault. *Jocuri de sfoară*. 2012. (Aluminiu)

1.9. Cornelia Konrads. *Pasaj*. 2007. (Instalație din crengi de copaci defrișați)

Idei de creație

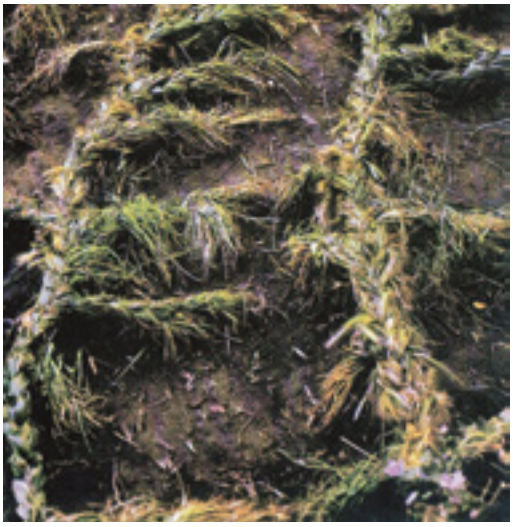
Varianta 1. Alege o strofă dintr-o poezie îndrăgită. Creează în baza ei o caligramă, aranjînd textul astfel încît imaginea creată să redea sensul versurilor.

Varianta 2. Alege un obiect care-ți stă la îndemînă (o cheie, o monedă etc.) și scoate cît mai multe amprente de pe acesta prin frotaj, cu un baston de pastel (sau cretă de ceară). Pentru aceasta suprapune foaia albă peste obiectul ales și hașurează-l cu pastel pe toată suprafața lui sau pe anumite porțiuni. Decupează cel puțin 7 amprente obținute, lipește-le în album și creează astfel un alfabet imaginar. Inventează o istorie legată de acest alfabet: cărui popor îi aparține, cînd a fost descoperit, cum și unde etc.

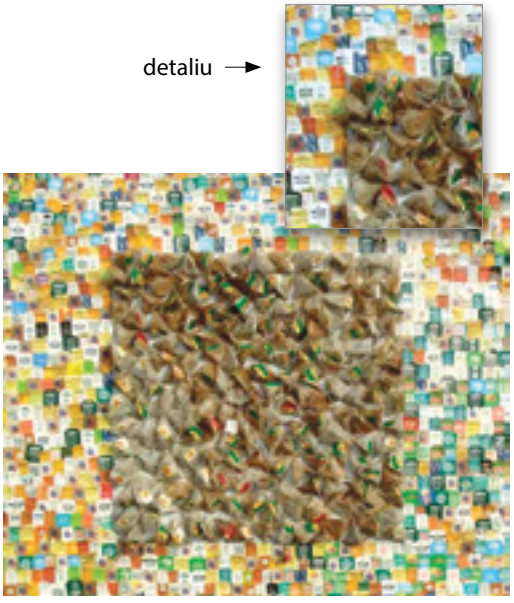
2 Mijloace netradiționale în artele plastice

Termeni-cheie

Materiale nonartistice; tehnici mixte; gesturi plastice.

2.1. Marinette Cueco. *Cosiţe*

2.2. Brigitte Ritschard. *Ora ceaiului.* 2006. (Pacheţele de ceai utilizate)

Examinează *figurile 2.1, 2.2* și notează varietatea materialelor folosite de autori.

Pentru realizarea unei creații artistice, fiecare autor utilizează mijloace pe care le consideră mai potrivite (materiale, suporturi, instrumente, tehnici de lucru). Pe cele tradiţionale le cunoști deja din clasele precedente.

În afară de acestea, artiștii moderni și contemporani folosesc și alte multiple mijloace de expresie pentru a-și crea operele de artă.

Infoplus

• Cea mai mare sculptură din obiecte electronice uzate „WEEE Man" (2005) creată de Asociaţia Regală de Artă din Marea Britanie se află în Cornwall. Ea a fost construită din maşini de spălat, televizoare, telefoane, radiouri, microunde etc., are 7 metri înălţime și cîntărește 3,3 tone, cam atît cît ar cîntări toate electronicile utilizate de un singur om pe parcursul vieţii sale.

• În anul 2013, patru designeri și arhitecţi din Hong Kong, China, au „adus Luna pe Pămînt" pentru Festivalul de la mijlocul toamnei. Ei au construit o lanternă gigantică semisferică din 7 000 de sticle din plastic reciclabil cu înălţimea totală de 10 m și diametrul de 20 m. Aceasta poate fi privită atît din exterior, cît și din interior.

Autoevaluare

– „Vizitează" muzeele de pe Internet. Selectează două opere de artă care să conțină aceleași elemente: prima fiind o realizare tradiţională, a doua – o creaţie modernă sau contemporană. Comentează asemănările și deosebirile.

Plasticienii sînt mereu în căutarea unor mijloace de expresie noi, care să difere de cele tradiționale. Ei recurg la **materiale nonartistice**, cum ar fi diferite elemente ale naturii (zăpadă, gheață, frunze, nisip, jeturi de apă, flori etc.). Astfel de compoziții sînt efemere (*fig. 2.1, 2.3,*), adică durata existenței lor poate fi foarte scurtă (se topesc, se distrug sub acțiunea vîntului, a valurilor etc.).

Un alt exemplu de explorare a materialelor cu destinație primară nonartistică sînt creațiile plasticienilor care folosesc materiale reciclabile (*fig. 2.2, 2.4, 2.6*), sculptează reliefuri în stînci de sare (*fig. 2.5*), și care nu se opresc aici.

2.3. Andy Goldsworthy. *Sculptură din frunze*

2.4. Carol Kratochwill. *Instrument muzical roșu*

2.5. Mohammed Abu Aziz. *Reliefuri în stînci de sare*

Autoevaluare

– Selectează din temele studiate cîteva opere de artă cu caracter efemer și notează-le pe caiet.

2.6. Pablo Picasso. *Cap de taur.* 1942

Glosar

Materie cu destinație nonartistică – material care nu are în funcția sa primară nicio legătură cu arta.

Infoplus

Renumitul plastician Pablo Picasso a observat că unele piese de bicicletă găsite printre deșeuri pot constitui un bun material pentru crearea unei sculpturi. Astfel apare celebra sa lucrare „Cap de taur" (fig. 2.6).

Autoevaluare

– Compară cele două creaţii realizate de artiști-fotografi: *figurile 2.7* și *2.8.* Ce diferenţă observi între ele? Caracterizează fiecare dintre cele două creaţii după criteriul tradiţional/netradiţional. Argumentează.

Fotografia este o altă modalitate de a crea imagini artistice folosind aparate și materiale specifice (*fig. 2.7, 2.8*). Artistul fotograf privește lumea exterioară și fixează anume acele priveliști pe care le consideră interesante (în aceasta constă măiestria lui).

Alte mijloace de expresie, uneori deosebit de sofisticate, sînt mereu descoperite de plasticieni, căutările lor fiind în evoluţie permanentă.

2.7. Mihai Potîrniche. *Sîngerei*. 2004. (Fotografie)

2.8. Luigi Veronesi. *Portret*. 1974

Tehnicile de creare a unei opere de artă sînt foarte variate: autorii combină materiale cunoscute sau mai puţin cunoscute, încercînd să lucreze „cu orice pe orice". Aceste inovaţii sînt numite **tehnici mixte** – ansamblu de procedee combinate – şi se utilizează la realizarea unei lucrări artistice.

Infoplus

Crearea compoziţiilor în tehnici mixte îşi are începutul în 1912, cînd Pablo Picasso introduce într-o lucrare un element din material rebutat – o bucată de mușama cu desen imitînd o structură împletită din fibre (fig. 2.9). Evenimentul a însemnat o adevărată revoluţie în pictura modernă, care de atunci nu se mai limitează doar la pînză şi vopsele. Aceste experimentări pun începutul dezvoltării ***colajului*** *şi extinderea acestuia pînă la* ***asamblaje*** *volumetrice, plasate în spaţiu. Astfel, Picasso a fost unul dintre primii inventatori ai tehnicilor de asamblare, încorporînd în lucrările sale obiecte uzuale. Pe lîngă asamblaj, în arta contemporană există multiple tehnici sau gesturi plastice derivate din colaj (decolaj, fotocolaj, videocolaj, hibridizare etc.).*

2.10. Dick Lee. *Grădina persană.* 1994

2.9. Pablo Picasso.
Natură moartă cu scaun împletit. 1912

Ca urmare a apariţiei tehnicilor mixte, nu mai există hotare între arta bidimensională şi cea tridimensională. Artiştii contemporani, bunăoară, combină pictura cu obiecte din metal, carton, plastic, sîrmă, lemn, cu produse vegetale etc. Dincolo de varietatea materialelor, arta cunoaşte o inovaţie permanentă a procedeelor de lucru (mişcări mecanice, numite **gesturi plastice**): artiştii pot pulveriza culoarea, contopi materii, zgîria suprafaţa, încorpora obiecte într-o pictură, crea diverse texturi prin mişcări neobişnuite ale mîinilor etc. Plasticienii recurg la diferite procedee, deoarece limbajul artistic tradiţional nu e suficient pentru a fi originali, irepetabili.

Glosar

Gest plastic – procedeu de lucru/mişcări mecanice, prin care artiştii creează operele sale: bunăoară, modul de aplicare a culorii, de combinare a materialelor etc.

Colaj – procedeu artistic care prevede încorporarea în opera de artă a diferitor obiecte, fragmente sau materii şi texturi, alăturate sau suprapuse (*fig. 2.9*).

Asamblaj – compoziţie montată din diverse obiecte şi materiale, combinate într-un context, pe o temă anumită (*fig. 2.10*).

Idei de creaţie

Realizează o compoziţie-asamblaj din mici obiecte care au pentru tine o valoare sentimentală (îţi amintesc de ceva/cineva drag) şi denumeşte-o (de exemplu, „Lădiţa cu comori").

3 Arta și problemele majore ale societății

Termeni-cheie

Artă angajată; arta recuperării; operă cu mesaj ecologist.

Experimentările plasticienilor cu diverse mijloace de expresie artistică întotdeauna reflectă o anumită intenție a autorului. Bunăoară, ele servesc pentru sensibilizarea societății la problemele actuale, cum ar fi: poluarea planetei, excesul de consum, violența asupra animalelor, traficul de persoane, discriminarea rasială, securitatea alimentară etc.

Aceste creații se înscriu în noțiunea de **artă angajată**: artistul prin creația sa are drept scop să schimbe atitudinile publicului spectator față de o oarecare problemă socială.

3.1. Pascale Marthine Tayou. *Instalație din materiale reciclate.* 2011. (Pungi de plastic) Muzeul MACRO, Italia

3.2. Ambroise Monod. *Compoziție din tigăi recuperate*

Creațiile artistice, la realizarea cărora sînt folosite materiale și obiecte recuperate din deșeuri, face parte din **arta recuperării**.

Aceste opere sînt surprinzătoare prin materia din care sînt create. În același timp, ele îl provoacă pe om să se gîndească la mulțimea de obiecte pe care le aruncă zilnic în natură, la necesitatea protejării planetei și la oportunitățile oferite acestuia de natură atît pentru viață, cît și pentru creație (*fig. 3.1, 3.2*).

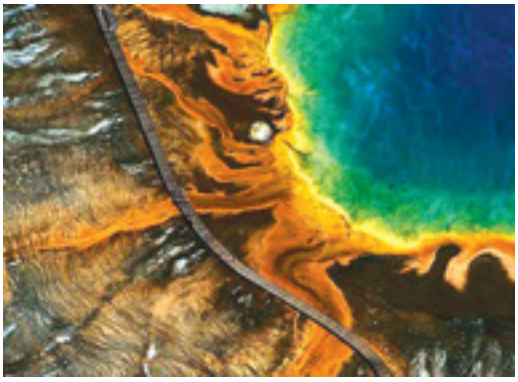

← detaliu

3.3. Armand Fernandez. *Speranţă de pace.* Beirut, Liban. 1995. (Acumulare din tancuri de război – 32 m)

Examinează *figura 3.3* – una dintre cele mai mari sculpturi de artă contemporană. Descifrează mesajul acestei opere.

3.4. Yann Arthus-Bertrand. *Gheizer.* SUA. 2000. (Fotografie)

O problemă abordată frecvent de plasticieni este poluarea planetei, a aerului şi multiplele pericole legate de aceste intervenţii nefaste asupra naturii. Asemenea creaţii se înscriu în categoria **operelor de artă cu mesaj ecologist**.

Glosar

Acumulare – *aici*: operă constituită din elemente plastice identice sau înrudite, care se repetă constant în lucrare (*fig. 3.1, 3.3*).

Hai să medităm

► Yann Arthus-Bertrand, artist fotograf şi ecologist, a dedicat mulţi ani surprinderii imaginilor din natură (*fig. 3.4*). El spunea: „Terra nu este a noastră… Noi nu sîntem decît străjerii planetei copiilor noştri". Argumentează această afirmaţie.

Infoplus

Un grup de artişti din Franţa, care realizează compoziţii din materiale reciclate, a creat o mişcare artistică numită „Arta recuperării" (fr. „Recup'Art"). Ei promovează ideea respectului faţă de orice materie existentă.

Idei de creație

Varianta 1. Realizează o creaţie plastică personală, compoziţie spaţială din diverse materiale, cu subiectul „Salvaţi planeta", în care să propui o soluţie pentru problemele ecologice.

Varianta 2. Realizează un „fotoreportaj" cu patru imagini din localitatea ta. Comentează-le conţinuturile, precizează care dintre ele îţi plac şi care nu-ţi plac. De ce?

4 Aspecte ale artei moderne și contemporane

Termeni-cheie

Transfigurare; figurativ; nonfigurativ; artă modernă; artă abstractă; artă contemporană.

Examinează *figura 4.1*. Ce reprezintă tînăra din imagine care a servit drept model pentru un portret creat de Pablo Picasso? Cum este lucrarea artistului în comparaţie cu modelul?

4.1. *Sylvette David fotografiată lîngă portretul realizat de Pablo Picasso*. 1954

4.2. Pablo Picasso. *Sylvette în fotoliu verde*. 1954

În *figura 4.2* este reprezentat portretul aceleiași fete într-o altă viziune, iar în *figura 4.3* imaginea este transformată într-o siluetă.

Acest procedeu de simplificare a formei și de aplatizare a volumului se numește **transfigurare**. El este considerat primul pas de trecere la arta modernă.

Glosar

Figurativ – numim conținutul unei imagini plastice care este ușor de identificat: forme, obiecte, figuri etc. (*fig. 4.1, 4.2, 4.3, 4.5, 4.6, 4.7, 4.9, 4.10*).

Nonfigurativ – numim conținutul unei imagini plastice care nu poate fi recunoscut sau asociat cu ceva precis (*fig. 4.4, 4.8*).

Nota bene

✓ **Limbajul artei moderne și contemporane, ca orice alt limbaj, trebuie însușit pas cu pas pentru a înțelege operele de artă actuală.**

Hai să medităm

► Oscar Wilde (scriitor irlandez) afirma: „Arta începe acolo unde încetează imitaţia naturii". Cum înţelegi acest citat?

4.3. Pablo Picasso. *Sylvette*. 1954

Care dintre imaginile: *4.4, 4.5, 4.6, 4,7* îţi trezește anumite sentimente și te face să-ţi imaginezi diferite situaţii? Ce creaţii din această pagină reprezintă un subiect fantezist sau te provoacă să te întrebi „cum a fost facută oare?".

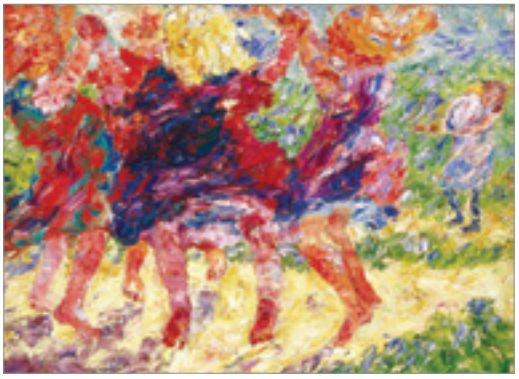
Arta modernă (sf. sec. al XIX-lea–sec. XX) se bazează pe ideea că opera de artă nu imită realitatea, dar o transformă artistic, folosind diverse mijloace de expresie artistică (tradiţionale sau netradiţionale). Scopul artistului modern este de a convinge spectatorul să privească lucrurile ce îl înconjoară în mai multe feluri (*fig. 4.4, 4.5, 4.6, 4,7*).

4.4. Vasili Kandinski. *Linii transversale*. 1923

O altă trăsătură a artei moderne este prioritatea ideii asupra tehnicilor de lucru. Aceasta înseamnă că artiștii pot utiliza tehnici clasice pentru a reda o idee supranaturală sau fantezistă (*fig. 4.6*). În alte cazuri explorează gesturi plastice care diferă de cele tradiţionale pentru a reda anumite sentimente și emoţii (*fig. 4.5*) sau se preocupă de experimentări pur tehnice (*fig. 4.7*).

O inovaţie dintre cele mai importante ale artei moderne este opera de **artă abstractă** (*fig. 4.4*). În acest tip de creaţii predomină liniile, culorile și formele în sine, fără ca ele să aibă legatură cu realitatea. Subiectele nu pot fi recunoscute și doar titlul lucrării (sau o cercetare a contextului în care a fost creată opera) ne poate ajuta să-i înţelegem sensul.

4.5. Emil Nolde. *Copii în dans exaltat*. 1909

4.6. Salvador Dali. *Persistenţa memoriei*. 1931

4.7. Pablo Picasso. *Taur*. 1958

4.8. Yves Klein. *Planeta Marte în foc și apă*. 1961. (Carton, flăcări)

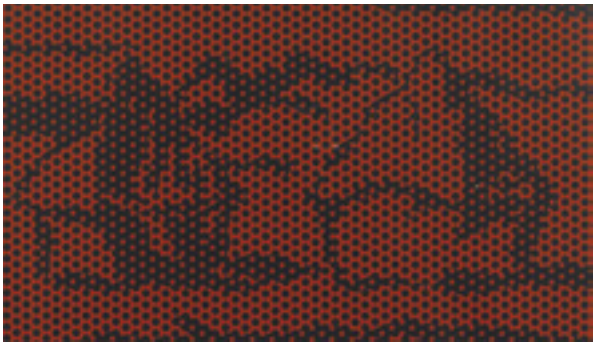
4.9. Claes Oldenburg. *Viola*. 2002. (Pînză, sfoară, rășină, metal, latex)

Studiază imaginile din *figurile 4.8* și *4.9*. Ce materiale au folosit autorii? Ce elemente neobișnuite observi în aceste opere de artă?

Arta contemporană (perioada de după cel de-al Doilea Război Mondial, 1940–1945, și pînă în prezent) continuă inovațiile tehnice și conceptuale inițiate de artiștii moderni. Plasticienii dezvoltă experimentările inovatoare, utilizînd cea mai mare varietate a mijloacelor de expresie artistică (inclusiv noile tehnologii). Arta contemporană nu se mai clasifică după ramurile tradiționale, ci se caracterizează printr-o fuziune a acestora și prin forme de artă nemaiîntîlnite pînă acum.

4.10 a. Claude Monet. *Stoguri de fîn*. 1890–1891. (Ulei, pînză)

4.10 b. Roy Lichtenstein. *Stoguri de fîn #7*. 1969. (Litografie și serigrafie pe hîrtie)

Compară imaginile din *figurile 4.10 a* și *b*. (Roy Lichtenstein, creîndu-și opera, s-a inspirat din tabloul lui Claude Monet.) Comentează „reinventarea" lucrării lui Monet. Analizează fiecare element de limbaj – spațiul, volumul, liniile, culorile – și determină în ce măsură Roy Lichtenstein s-a îndepărtat de creația pictorului.

4.11. Gavin Turk. *Timp și spațiu (pentru Joseph Kosuth)*. 2015

Glosar

Abstract – opus noţiunii de figurativ, defineşte operele de artă nonfigurativă, în care elementele nu pot fi recunoscute.

Artă modernă – opere care prezintă idei şi/ sau mijloace de expresie artistică ce se deosebesc de cele tradiţionale.

Artă contemporană – creaţii produse în prezent de artişti ce sînt (sau ar putea fi) în viaţă şi care reprezintă forme noi de artă.

Avangardist – care exprimă idei plastice noi, promovate de anumite grupuri de artişti dintr-o epocă.

Examinează *figurile 4.11* și *4.12 a, b*. Ce este neobișnuit în aceste opere de artă? Care ar putea fi intenția artistică a fiecărui autor? Ce alte denumiri le-ai da acestor creaţii?

Hai să medităm

▶ Georges Braque spunea: „Arta contemporană este făcută să ne tulbure, nu să ne liniștească". Comentează această afirmaţie în contextul temei studiate.

4.12. Yves Klein. **a.** *Burete albastru*; **b.** *Burete roz*. 1960

Idei de creație

Varianta 1. Pornind de la un obiect simplu (ceainic, lampă, lingură etc.), creează un desen pentru a-l prezenta „altfel" (aplică operaţiile de: mărire, multiplicare, acumulare, combinare, deplasare, deformare, deteriorare).

Varianta 2. Transformă un obiect simplu, uzat (dop de plută, mănuşă de gospodărie, burete, pantof vechi) în unul „nobil", care să exprime o idee originală. Operaţia aplicată: transformarea (cînd un lucru, prin modificare, devine altul).

- În acest scop:

– foloseşte materiale şi instrumente diferite de cele cunoscute (de exemplu, şerveţele de hîrtie, scobitori, diverse obiecte uzate etc.);

– înlocuieşte instrumentul care desenează linii negre cu un altul, care lasă o urmă albă (de exemplu, tubul cu pastă de dinţi sau fluidul-corector pentru texte etc.).

5 Aspecte ale designului

Termeni-cheie

Design; arte aplicate; designer; design al mediului; design grafic; design publicitar; design vestimentar; design industrial.

Designul este un domeniu de activitate umană relativ nou (apărut în sec. XX). Cuvîntul design [di'zain] semnifică „proiectare, schițare, machetare". Scopul creatorului de design este transformarea obiectelor cotidiene în obiecte care satisfac concomitent necesitățile utile și estetice ale omului. Asemenea produse care reprezintă creații originale („de autor") fac parte din **artele aplicate**.

Privește *figurile 5.1* și *5.2.* Care sînt deosebirile dintre aceste două obiecte, dacă le caracterizăm după criterii de utilitate și de aspect estetic?

5.1. *Scaun*

Designul creează o nouă formă de „comunicare vizuală", care se manifestă prin următoarele semne caracteristice ale obiectului creat:

– *plastice*: proporția, efectul optic, culoarea, raporturile clar–obscur, plin–gol, culoare–dimensiune;

– *funcționale*: confortul, igiena etc.

Sferele acestei ramuri sînt: designul vestimentar, designul mediului, designul grafic, designul industrial, designul publicitar, fitodesignul (arta florilor) etc.

5.2. *Scaun*

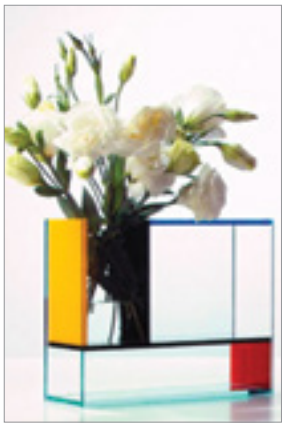
Hai să medităm

- Designul este un produs al progresului tehnic. Cum înțelegi această afirmație?

Profesia de **designer** a apărut ca urmare a colaborării dintre artistul plastic şi specialistul în proiectare din domeniul industrial. Surse de inspiraţie pentru unii designeri pot fi şi opere de artă celebre (*fig. 5.3, 5.4 a, b*).

5.3. Piet Mondrian. *Compoziţie II în roşu, albastru şi galben*. 1930. (Ulei, pînză)

5.4 a. *Vază în stil Mondrian*

5.4 b. Yves Saint Laurent. *Rochie în stil Mondrian*. 1965

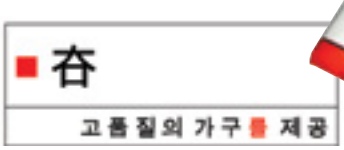
5.5 a. *Proiect de exterior*

Designul mediului se referă la amenajarea estetică a spaţiilor arhitecturale exterioare şi interioare (*fig. 5.5 a, b*). Aici se iau în considerare diverse aspecte: funcţionalitatea, confortul, eficienţa utilizării spaţiului, costurile implicate, reţelele necesare etc. Se ţine cont, de asemenea, de proporţiile omului, căruia îi sînt destinate aceste spaţii.

5.5 b. *Proiect de interior* (Fragment)

Designul grafic deservește toată sfera producerii de mărfuri (ambalaje, mărci sau simboluri de firmă, etichete, cărți etc.) (*fig. 5.6 a, b, c, d*).

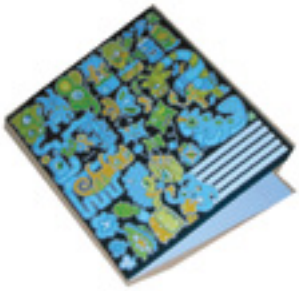
5.6 a. *Semn de firmă*

5.6 b. *Ambalaj*

5.6 c. *Etichetă*

5.6 d. *Copertă*

5.7 a. *Carte de vizită*

5.7 b. *Insignă*

Designul este aplicat frecvent în sfera **publicității**: la confecționarea insignelor, cărților de vizită, logourilor, la turnarea microfilmelor etc. (*fig. 5.7 a, b*).

Moda, care are tradiții foarte vechi, a dat naștere unei orientări în industria creării obiectelor de port numită **design vestimentar**. Mai multe domenii de aplicare a acestuia se unesc într-un ansamblu și reflectă stilul și tendințele unei anumite epoci, perioade etc. (*fig. 5.8*).

5.8. *Articole și accesorii vestimentare*

Examinează imaginile alăturate (*fig. 5.8*). Enumeră ce domenii de aplicare a designului vestimentar recunoști. Continuă lista.

Designul industrial are multiple ramificări.

Identifică în *figurile 5.9 a, b, c, d, e* domeniile de aplicare a designului industrial.

5.9 a. *Jucării*

5.9 b. *Motocicletă*

5.9 c. *Aspirator*

5.9 d. *Ceainice*

5.9 e. *Model de telefon fix*

Pentru portofoliu

– Decupează din reviste uzate diferite imagini care reprezintă un anumit tip de produs de design.

Autoevaluare

– Sînt oare produsele de design opere de artă? De ce?
– Ce alte noi domenii în care este aplicat designul mai cunoști? Argumentează.

Idei de creație

Varianta 1. Elaborează schiţe pentru unul dintre următoarele produse: flacoane de parfum, pahare pentru suc, sticle pentru băuturi răcoritoare (folosește materiale grafice).

Varianta 2. Modelează o formă de bomboană, elaborează un ambalaj pentru forma creată și denumește-o (lucrează cu materiale maleabile, hîrtie și materiale grafice).

Varianta 3. Creează o formă de abajur: lampă de masă, veioză sau felinar. (Utilizează diverse materiale pentru a realiza o lucrare în trei dimensiuni.)

Varianta 4. Creează un ansamblu de modă: vestimentaţie, încălţăminte, accesorii, bijuterii (apelînd la diferite materiale, la tehnica colajului și tehnicile mixte).

6 Aspecte ale arhitecturii și ale mediului ambiant

Termeni-cheie

Arhitectură; arhitect; proiect arhitectural; mediu ambiental exterior.

Arhitectura este arta de a proiecta și a realiza diverse spații construite. **Arhitectul** operează cu forme spațiale, acordînd concomitent proiectele sale cu ingineria diferitor instalații: sanitare, antiseismice, de ventilare, ascensoare etc., care se montează în clădiri. Toate aceste elemente constituie **proiectul arhitectural**.

Compară cele două capodopere arhitecturale: una din epoca Renașterii, secolul XV (*fig. 6.1*) și alta – o operă modernă, secolul XX (*fig. 6.2*). Prin ce se deosebesc?

6.1. Filippo Brunelleschi.
Catedrala „St. Maria del Fiore”. Italia. 1418–1436

6.2. Antoni Gaudí.
Clădire la intrarea în Parcul Güell. Spania. 1900–1914

Arhitectura, la fel ca și artele aplicate, este ramura artelor vizuale care trebuie să combine două aspecte: ***utilul*** (construcțiile sînt folosite de oameni) și ***frumosul*** (construcțiile au un aspect estetic plăcut).

Caracterul formelor, al materialelor și mijloacelor de expresie plastică folosite în spațiile construite a variat de-a lungul secolelor. Arta arhitecturii a evoluat odată cu tehnologiile moderne (îndeosebi materialele de construcție). Ea are același ritm de dezvoltare ca și celelalte ramuri ale artelor vizuale în sensul stilului artistic, al materialelor de decor exterior etc.

Care dintre cele două clădiri din *figurile 6.3 a* și *6.3 b* se evidențiază prin originalitate? Încearcă să le descrii.

6.3 a. *Clădire urbană*. Viena

6.3 b. *Aceeași clădire, după „intervenţia" lui Friedensreich Hundertwasser („Casa artistică")*. 1991

Arhitectul este persoana care proiectează spații construite cu diferite destinații (case de locuit, edificii publice, culturale și religioase). Lucrările de construcție sînt realizate de echipe de specialiști (zidari, tencuitori, ingineri, lăcătuși, electricieni, finisori ș.a.).

Pentru a încadra armonios construcția proiectată în mediul înconjurător, arhitectul trebuie să țină cont de spațiul în care va fi amplasată: relief, arbori, surse de apă.

Info plus

Arhitecții contemporani își formulează diverse probleme plastice, pe care le soluționează în mod original și inedit în creațiile lor (fig. 6.4). Spre exemplu, Friedensreich Hundertwasser, un renumit militant ecologist, proiectează fațade arhitecturale numai în baza formelor spațiale calde și exclude din proiect linia dreaptă și unghiurile (fig. 6.5). Formele create de el sînt în armonie cu natura.

Hai să medităm

- Privește *figura 6.3 b* și compar-o cu aspectul exterior al școlii, al blocului în care locuiești. Care sînt deosebirile dintre aceste clădiri?

6.4. Moshe Safdie. *Habitat 67*. Montréal. 1967

6.5. Friedensreich Hundertwasser. *Machetă*. Cca anul 1980

Arhitectul prevede în proiectul său, pe lîngă clădirea propriu-zisă, și alte elemente: spații verzi și decorative (arbuști, răzoare cu flori), panouri, sculpturi, alei, havuzuri, fîntîni, compoziții decorative de exterior etc. Acestea reprezintă **mediul ambiental exterior** (*fig. 6.6, 6.7*).

6.6. *Proiect* (vedere de sus)

6.7. *Exemplu de amenajare a mediului ambiant exterior*

Glosar

Machetă – lucrare în care forma unui obiect sau a unui ansamblu este realizată tridimensional (în mărime naturală sau la scară redusă) din materiale simple: hîrtie, carton, plastic etc.

Idei de creație

Varianta 1. Creează o machetă pentru un spațiu de agrement, folosind tuburi din carton sau din plastic de diferite mărimi.

Varianta 2. Creează o machetă pentru un edificiu școlar, utilizînd cutii de carton de diferite dimensiuni.

Varianta 3. Proiectează o grădină cu alei, decoruri din plante și pietre, surse de apă (folosește tehnici mixte pe carton).

Autoevaluare

– Analizează temele din capitolul I, apoi completează pe caiet grila de mai jos, indicînd în fiecare rubrică minimum 2-3 elemente:

este foarte interesant	știam deja	am învățat ceva nou	nu am înțeles

Capitolul II

MIJLOACE ARTISTICE PLASTICE

7 Contrastul

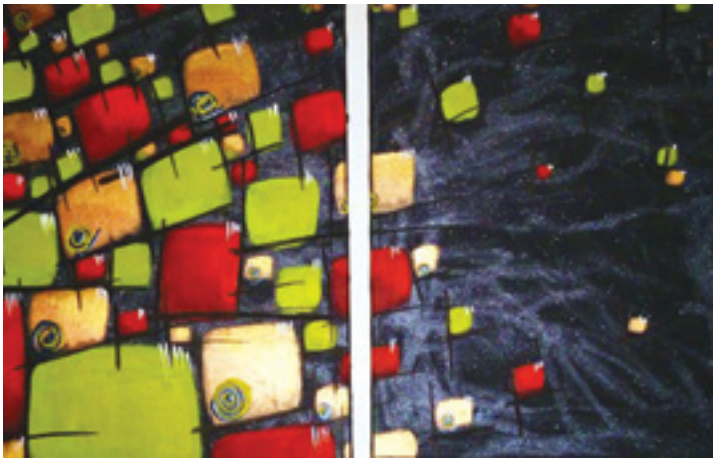
Termeni-cheie

Limbaj plastic; contrast; contrastare; contrast cromatic; contrast de forme; contrast de tonuri; contrast clarobscur.

Toate artele au un limbaj specific: muzica are note, literatura are cuvinte etc. Artele vizuale dispun și ele de un limbaj specific, numit **limbaj plastic** compus din linii, puncte, forme, culori, volume, goluri, plinuri etc. Limbajul plastic servește la crearea operei de artă și la exprimarea impresiilor vizual-estetice.

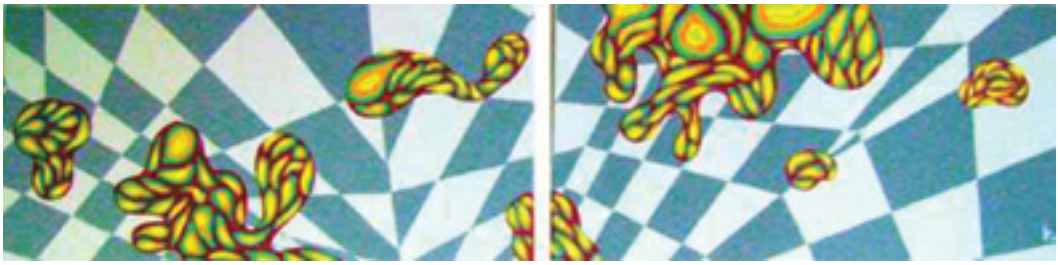
Examinează *figura 7.1* și spune care sînt elementele de limbaj plastic.

Deosebirea pronunţată (opoziţia) între două sau mai multe elemente se numește **contrast** (de exemplu: sus/jos, mare/mic, alb/negru etc.).

7.1. Lisa Jacomen. *Careuri verzi și roșii – 3*. 2011

În artele plastice contrastele se pot crea între forme (elaborate/spontane), dimensiuni (mari/mici), linii (calde/reci; groase/subțiri), direcţii (vertical/orizontal), între cantităţi (mult/puţin; aglomerat/dispersat) și, de asemenea, între culori.

7.2. Lisa Jacomen. *Tabla de șah în gri și galben*. 2011

Contrastul creează în opera de artă efecte particulare. Procedeul de folosire a contrastelor în compoziţia plastică este numit **contrastare** și servește la exprimarea unor sentimente puternice, la evidenţierea centrelor de interes și accentuarea expresivităţii plastice.

Contrastul se poate crea între culori și nonculori, numit **contrast cromatic/acromatic**. El se obţine prin îmbinarea culorilor cromatice cu cele acromatice (*fig. 7.1*).

7.3. Lawren S. Harris. *Peisaj decorativ.* 1917

7.4. Franz Marc. *Peisaj cu cal*. 1910

Contrastele pot fi clasificate în cîteva grupe:

Contrastul de forme se evidenţiază prin prezenţa în aceeași compoziţie a unor forme calde și reci (*fig. 7.2*), figurative și nonfigurative etc.

Contrastul cromatic apare prin opoziţia unor culori sau nuanţe (*fig. 7.3*).

Contrastul cromatic are cîteva variaţii:

Contrastul culorilor în sine apare prin juxtapunerea unor culori pure, curate (roșul, galbenul, albastrul, verdele) (*fig. 7.4*).

Contrastul cald/rece apare prin alternarea culorilor calde și reci (*fig. 7.3*).

Contrastul complementar se obţine prin alăturarea culorilor complementare (galben–violet, oranj–albastru, roșu–verde) (*fig. 7.4, 7.5*).

7.5. Odilon Redon. *Barcă roșie cu pînze albastre*. 1906

Contrastul de tonuri poate fi cromatic sau acromatic și se exprimă prin alăturarea zonelor închise și deschise.

În primul caz contrastul se obține prin alăturarea unor culori de luminozitate diferită (sau a tonurilor deschise/închise ale culorilor/nuanțelor, *fig. 7.6*).

În cazul al doilea culoarea este absentă, iar contrastul se bazează pe alăturarea albului și negrului (*fig. 7.7*). Acest tip de contrast ajută la construirea formelor și redarea volumelor în grafică, desen, gravură etc.

Efectul puternic al opoziției dintre lumină și umbră constituie **contrastul clarobscur**.

7.6. Nicolae Grigorescu. *Fata cu tulpan*

7.7. Jean Arp. *Constelație*. 1930

Infoplus

*Unele contraste se obțin datorită fenomenului iluziei optice și se referă la complementaritatea culorilor. De exemplu, **contrastul simultan**: cînd privim îndelungat o pată de culoare roșie, sensibilitatea văzului scade și senzația vizuală ne redă culoarea complementară a roșului – verdele, care „apare" în jurul petei roșii.*

*De asemenea, și **contrastul succesiv** apare ca urmare a obosirii ochilor: dacă privim mult timp unele culori, contrastele apar ca o vibrație a culorilor complementare (de exemplu, privind o suprafață de culoare verde și apoi trecînd privirea pe o suprafață albă, vom avea iluzia unei pete de culoare roșie).*

Autoevaluare

– la un carton de orice culoare și privește-l mult timp. Treceți privirea pe un fundal alb, ca rezultat vei observa complementara culorii pe care ai ales-o. Experimentează.

– Încearcă să „vezi" și contrastul simultan, privind deja o pată de culoare. Repetă de mai multe ori pînă vei reuși.

– La temele anterioare sînt plasate imagini care corespund anumitor tipuri de contrast. Numește contrastele folosite de autori. Argumentează importanța acestora în compoziția plastică.

Nota bene

- **Contrastul face obiectul vizibil, dar în același timp ochiul obosește mult mai repede.**
- **La juxtapunerea culorilor calde și reci, cele calde devin și mai calde, iar cele reci devin și mai reci.**

Idei de creație

Varianta 1. Alege unul din contraste și creează o lucrare nonfigurativă. Intituleaz-o.

Varianta 2. Alege un contrast de culori și creează un peisaj după memorie, redînd anumite stări ale naturii (furtună, arșiță etc.).

8 Semnificația culorilor și formelor

Termeni-cheie

Formă–simbol; culoare–simbol.

Privește *figurile 8.1* și *8.2*. Ce elemente comune observi? Dar care sînt elementele ce le face diferite? Ce impresii creează aceste picturi? Ce culori a folosit fiecare dintre cei doi artiști pentru a crea aceste impresii?

Lumea imaginilor cuprinde multiple semnificații, pe care creatorul le „ascunde" în lucrările sale. Pentru a sugera anumite stări, sentimente, emoţii etc., artistul face apel la forme și/sau culori. Talentul acestuia uneori constă nu atît în mînuirea meticuloasă a unor tehnici, cît în modificarea formelor, culorilor pentru a amplifica expresivitatea operei.

8.1. Marc-Aurèle Fortin. *Saint-Siméon*.1942

8.2. André Derain. *Munții la Collioure*. 1905

Examinează *figura 8.3*. În momentul creării operei Pablo Picasso avea 20 de ani, dar ce vîrstă pare el să aibă? Ce exprimă fața lui? Ce culoare au obrajii? Ce expresie are privirea? Ce semnifică, după părerea ta, albastrul în *figura 8.4*?

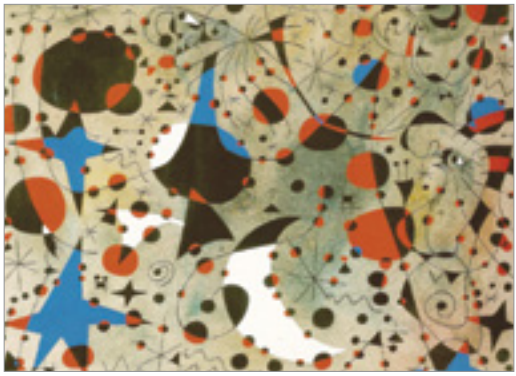

8.3. Pablo Picasso. *Autoportret albastru*. 1901

8.4. Pablo Picasso. *Prînzul unui orb*. 1903

Plasticienii atribuie formelor adesea diverse semnificaţii (simbolice sau fantastice). Pornind de la un punct, forma plastică poate fi transformată în diferite elemente abstracte sau figurative, pentru a exprima idei și sentimente. De exemplu, imaginea din *figura 8.5* ne face să „auzim" cîntecul privighetorii și să o vedem zburînd deasupra stelelor și a ploii. Astfel, punctul de diverse mărimi semnifică diferite elemente ale naturii, creînd o unitate între conţinutul plastic și ideea lucrării.

8.5. Joan Miró. *Cîntec de privighetoare la miezul nopții și ploaie matinală.* 1940

Spirala este un simbol al vieţii, semnificînd soarele, mișcarea eternă a aștrilor în univers, infinitul (*fig. 8.6*).

8.6. Friedensreich Hundertwasser. *Marele drum*. 1955

8.7. Lisa Jacomen. *Contrast galben*. 2010

8.8. Mark Rothko. *Galben și oranj.* 1956

Autoevaluare

- Ce fel de sentimente îţi trezește lucrarea din *figura 8.7*? Culoarea din imagine redă o senzație de căldură plăcută sau nu? Compar-o cu *figura 8.8*. Analizează deosebirile.
- Alege trei imagini reproduse în manual și descrie sentimentele sau ideile cu care crezi că se asociază formele și culorile folosite la realizarea acestor lucrări.

Idei de creație

Varianta 1. Creează o imagine care să reprezinte o plantă otrăvitoare fantastică (aplică tehnica liberă și materialele tale preferate). Pentru a exprima această însușire, caută formele și culorile care să o justifice. Argumentează-ţi alegerea.

Varianta 2. Folosește culorile pe care le consideri potrivite pentru a crea o lucrare plastică nonfiguративă, care să exprime o stare sufletească (dor, speranţă, supărare, durere).

9 Stilizarea. Motivul decorativ

Termeni-cheie

Stilizare; formă stilizată; motiv decorativ.

9.1. Marc-Aurèle Fortin. *Peisaj la Ahuntsic*. 1923–1930

9.2. Gustav Klimt. *Pomul vieții*. 1905. (Triptic, partea centrală)

Compară *figurile 9.1* și *9.2*. Comentează prin ce se deosebesc. Cum au reprezentat plasticienii formele arborilor în fiecare imagine?

În artele plastice forma suportă deseori transformări prin intermediul procedeului de **stilizare** (*fig. 9.3*). Acesta constă în crearea de forme artistice noi simplificate, păstrîndu-se, în același timp, caracteristicile generale ale formei din natură. În funcție de caracterul plastic al liniilor, stilizarea poate fi ***rece*** sau ***caldă***.

Stilizarea formelor realiste din natură se obține prin:

1. simplificarea formei (înlăturarea detaliilor);
2. geometrizarea formei;
3. substituirea culorilor reale cu altele.

9.3. Pablo Picasso. *Porumbelul*.1949

Forma stilizată are o largă utilizare în artele vizuale. Ea a fost practicată începînd cu arta preistorică și rămîne a fi prezentă și în arta modernă (*fig. 9.4, 9.5*).

Forma stilizată o regăsim în arhitectură, design, arta aplicată, arta populară. Ea poate fi văzută pe panourile publicitare, în decoruri, pe afișe, pe cutiile de ambalaj, pe coperte, pe stofe, pe tapete etc. Formele observate pe aceste articole ne pot aminti de formele reale pe care le cunoaștem, însă nu sînt identice cu ele.

9.4 . Georges Braque. *Peștele negru*. 1942

Glosar

Pictogramă – desen simbolic, sugestiv, prin care se redau în mod schematic anumite obiecte sau idei.

Autoevaluare

– Alcătuiește cîteva liste în care să clasifici imaginile din *figurile 9.2, 9.3, 9.4, 9.5, 9.6 a, b, 9.7* după criterii comune (de exemplu, stilizare rece sau caldă, substituirea culorii reale cu alta etc.).

– Formulează o definiție proprie a noțiunii de stilizare.

9.5. Maurits Cornelis Escher. *Cer și apă – I*. 1938

9.6 a. *Stema de Stat*

9.6 b. Iurie Ambros. *Pictogramă*

9.7. Keith Haring. *Fără titlu*. 1988

Motivul decorativ poate fi alcătuit din forme stilizate sau din forme fidele naturii, care se adaptează necesităților de a decora, a înfrumuseța ceva. Acestea pot fi obiecte de artă (*fig. 9.8, 9.9, 9.10*) sau cotidiene (haine, accesorii, covoare, draperii, chenare sau frize decorative, ambalaje și obiecte de tot felul). Ca surse de inspirație în crearea motivelor decorative pot servi formele naturale, stilizate, geometrice, abstracte.

Autoevaluare

– Găsește pe obiectele din jur sau în imaginile din portofoliul tău exemple de motive decorative. Fă o listă pe caiet, clasificîndu-le după formă și conținut: De exemplu:
– *figurative*, care păstrează particularitățile generale ale formelor din lumea naturală;
– *abstracte*, care nu corespund formelor din lumea reală și poartă un conținut simbolic;
– *bidimensionale* (plate);
– *tridimensionale* (spațiale).

Glosar

Chenar decorativ – dungă sau fîșie cu sau fără desen ornamental, de un anumit colorit, aplicată la diverse confecții, rame, diplome etc.

Friză – compoziție ornamentală în fîșie.

Oriental – *aici*: din țările răsăritene.

9.8. Peter Carl Fabergé. *Ou decorativ*. 1898

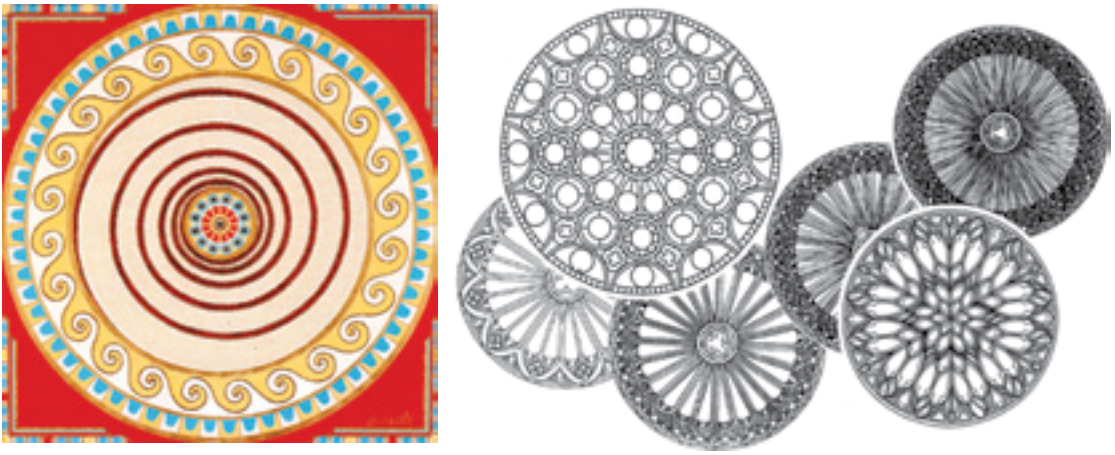
9.9. Louis Comfort Tiffany. *Nautilus*. 1899. (Lampă)

9.10. Louis Comfort Tiffany. *Maci orientali*. 1902. (Abajur)

Info plus

În cultura orientală, rozeta (numită „mandala", adică „cercul magic") este un motiv decorativ circular care simbolizează lumina, pacea, puritatea spirituală și perfecțiunea (fig. 9.11). Lucrul asupra creării unei rozete este minuțios și se consideră că acest proces îl încarcă pe om cu energie cosmică, el devenind mai bun, mai pozitiv. Desenarea rozetelor se folosește în ramura numită „terapia prin artă" ca o metodă de tratament paramedical al pacienților.

9.11. *Rozete orientale*

Pentru portofoliu

– Colectează etichete, ambalaje și decupează din reviste diferite forme stilizate. Colecţionează imagini (decupate, xeroxate, fotografiate) cu motive decorative.

Nota bene

✓ **Motivele decorative compuse din elemente geometrice se construiesc cu anumite instrumente, respectîndu-se cu stricteţe dimensiunile calculate prin operaţii matematice (*fig. 9.11*).**

Idei de creație

Varianta 1. Creează o serie de forme stilizate, desenînd pe hîrtie colorată (pliată în două) conturul unor fructe (portocală, măr, ananas, pară). Decupează-le. Poţi adăuga și o frunză decupată și lipită la codiţa fructului. Confecţionează din ele etichete (care vor fi aranjate pe farfurii) pentru prietenii care te vor vizita, indicînd pe fiecare numele oaspetelui.

Varianta 2. Creează o rozetă, încercînd să aplici ideile gînditorilor orientali: concentrează-ţi atenţia și ascultă-ţi vocea interioară, gîndurile luminoase, care vor veni neapărat pe parcursul lucrului. O rozetă se poate desena cu mîna liberă sau cu instrumente de geometrie. Desenul primar al rozetei poate fi îmbogăţit prin detalii sau prin suprapunerea repetată a lui însuși (*fig. 9.11*).

10 Obiecte de artizanat. Ornamentul

Termeni-cheie

Artizan; obiecte de artizanat; artă populară; ornament.

Examinează *figurile 10.1 a, b*. Care este destinaţia obiectelor din imagini? Cine le-a confecţionat?

10.1 a. *Mască ritualică din lemn.* Coasta de Fildeș, Africa

În fiecare ţară sînt oameni pasionaţi de anumite meşteşuguri artistice specifice poporului respectiv: confecţionează obiecte din lemn, metale şi pietre preţioase, os, trestie, papură, pănuşi, lozie etc. Ei respectă anumite tradiţii vechi, tehnici, sau chiar secrete de confecţionare, creînd produse de înaltă valoare.

Artizanul este un meşteşugar care creează articole în serii mici după o tradiţie autentică (manual sau cu unelte simple). Artizanii care practică meşteşuguri artistice sînt *meşteri de artă populară*. Produsele activităţii lor se numesc **obiecte de artizanat** (sau de **artă populară**).

10.1 b. *Vase din lut.* Moldova

Priveşte *figurile 10.2, 10.3* şi indică deosebirile dintre un ornament rusesc şi unul moldovenesc.

Infoplus

În 2007, s-a confecţionat una dintre cele mai mari creaţii artizanale textile, un covor de 5 625 m² (egal cu mărimea unui teren de fotbal), la care au lucrat timp de 18 luni 1200 de meşteri iranieni. Pentru producerea acestui obiect „gigant", a fost nevoie de 38 tone de lînă şi bumbac.

10.2. *Platou decorativ.* Hohloma, Rusia

10.3. *Farfurie din ceramică.* Moldova

Decorarea este un fenomen important în moştenirea noastră culturală. Este unul dintre privilegiile omenirii, poate chiar cel mai vechi. Decorarea este primul şi cel mai important pas către civilizaţie.

Odată cu formarea tradiţiilor naţionale de confecţionare a obiectelor şi articolelor de artizanat se dezvoltă şi arta ornamentării lor.

Ce **condiţii** trebuie să respecte meşterul popular pentru ca produsele lui artizanale să reprezinte tradiţiile artei populare a neamului său?

1. *Materialul de lucru.* El utilizează acele materii prime care se găsesc pe teritoriul unde locuieşte poporul respectiv. În Moldova, de exemplu, se prelucrează: lutul (*fig. 10.1 b, 10.3*), lemnul şi piatra (*fig. 10.4, 10.5*), lîna de oi (*fig. 10.6*) şi fibrele vegetale – bumbacul, inul, cînepa, lozia, papura etc.

2. *Ornamentul.* Fiecare popor şi-a elaborat un sistem de ornamente specific culturii sale. De aceea meşterii populari respectă tradiţia ornamentului autentic. Bunăoară, în arta populară a neamului nostru motive ornamentale tradiţionale se consideră pomul vieţii, vîrtelniţa, frunza, strugurele etc. (*fig. 10.3, 10.4, 10.5, 10.6, 10.7*). Ele au o vechime de secole.

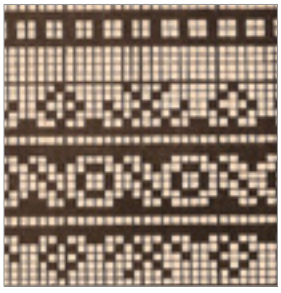
10.4. *Stîlp de prispă din lemn.* Orheiul Vechi

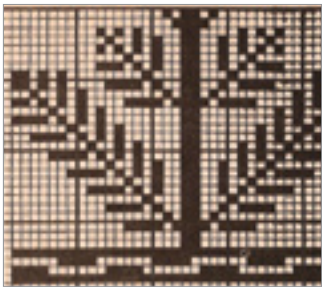

10.5. *Stîlp de prispă din piatră.* Orheiul Vechi

10.6. Covor moldovenesc. *Arborele vieţii.* Începutul secolului al XIX-lea

10.7. *Ornamente de broderie românească*

Ornamentul reprezintă o compoziţie creată din motive decorative aranjate după principiile repetiţiei (*fig. 10.8, 10.9*). Motivele pot fi repetate de două sau de mai multe ori, formînd ornamente în fîşii sau în reţea.

Glosar

A ornamenta, a decora – a înfrumuseţa suprafeţe (de ex., urcior, covor, clădire etc.) cu elemente ornamentale plate sau volumetrice.

Nota bene

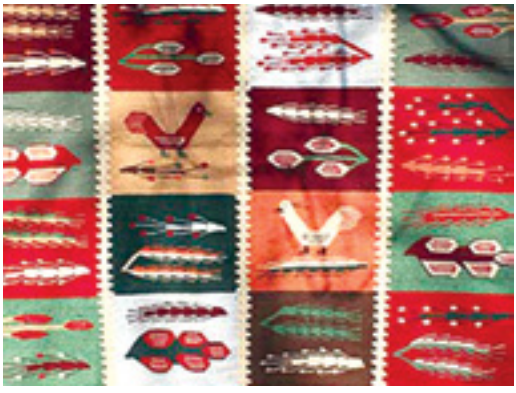
- **Motivele ornamentale vechi se reproduc după modelele autentice, adică se copiază fidel de pe obiectele vechi. Dar există şi ornamente moderne, deosebite de o anumită tradiţie, inventate astăzi. Acestea nu fac parte din arta populară tradiţională.**

3. *Coloritul.* În trecut se foloseau coloranţi naturali, extraşi din plante şi din sol. De aceea culorile corespundeau unei anumite zone geografice, devenind caracteristice artei populare a neamului respectiv. În prezent, meşterul popular, folosind coloranţi sintetici, trebuie să rămînă cît mai aproape de coloritul artei tradiţionale (*fig. 10.6, 10.9*).

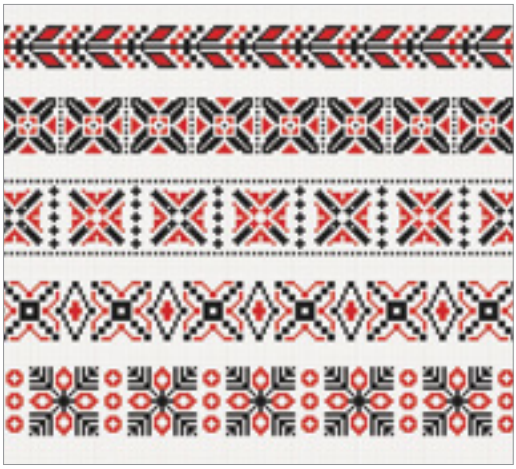
Hai să medităm

- Poate pretinde o persoană că „a creat" un ornament popular? De ce?
- Cine este autorul artei populare? Dar al ornamentelor populare?

În funcţie de caracterul motivelor decorative, ornamentele se clasifică în: vegetale (*fig 10.2, 10.6, 10.7*), zoomorfe (ce reprezintă animale), avimorfe (păsări), antropomorfe (chipul şi figura omului), astrale (corpuri cereşti), geometrice (*fig. 10.4*), combinate (*fig.10.9*).

10.9. *Covor tradiţional oltenesc* (motive vegetale, geometrice, avimorfe)

10.8. *Scheme de ornamente*

Idei de creaţie

Proiect de cercetare

Analizează vesela din bucătăria familiei tale. Găseşte obiecte de origine artizanală. Descrie-le. Care dintre ele sînt obiecte de artizanat ce reprezintă cultura neamului nostru? Care obiecte sînt decorate cu ornament modern?

Proiect de creaţie

Creează o lucrare artistică într-o tehnică modernă, inspirîndu-te din arta populară. Pentru aceasta, copiază unul din ornamentele reprezentate în *figurile 10.7* şi *10.8*. Suprapune imaginea obţinută peste articolul pe care vrei să-l decorezi (un plic sau o foaie de hîrtie pe care vei scrie un mesaj afectiv). Fixează-le atent împreună cu scotch şi pune-le pe un carton gofrat. Execută o „broderie falsă", străpungînd fiecare semn grafic cu acul compasului. La sfîrşit înlătură imaginea de deasupra.

Autoevaluare

– Analizează temele din capitolul II, apoi completează pe caiet grila de mai jos, indicînd în fiecare rubrică minimum 2-3 elemente:

este foarte interesant	ştiam deja	am învăţat ceva nou	nu am înţeles

Capitolul III

IMAGINEA OMULUI ÎN ARTA PLASTICĂ

11 Proporțiile corpului uman

Termeni-cheie

Proporții ale corpului; canon de dimensiuni; nud.

Amintește-ți

– Din ce părți principale este alcătuită figura umană?

Structurile naturale, inclusiv omul (care este tot o creație a naturii), au servit întotdeauna artiștilor plastici ca surse de inspirație în crearea lucrărilor de artă.

11.1. Rafael. *Madona cu sticletele*. Cca anul 1500

11.2. Lucas Cranach. *Adam și Eva*. 1537

Corpul omului este una dintre cele mai complicate și desăvîrșite forme volumetrice. Pentru a reda reușit figura umană, artiștii studiază în permanență structura și proporțiile ei.

Proporțiile corpului uman reprezintă dimensiunile unor părți aparte ale corpului, care formează un anumit raport cu dimensiunea totală a acestuia (de exemplu: înălțimea capului, lungimea mîinilor, a picioarelor, a torsului și proporțiile acestora în raport cu mărimea integrală a corpului). Proporțiile corpului diferă de la adulți la copii, de la bărbați la femei (*fig. 11.1, 11.2, 11.3*).

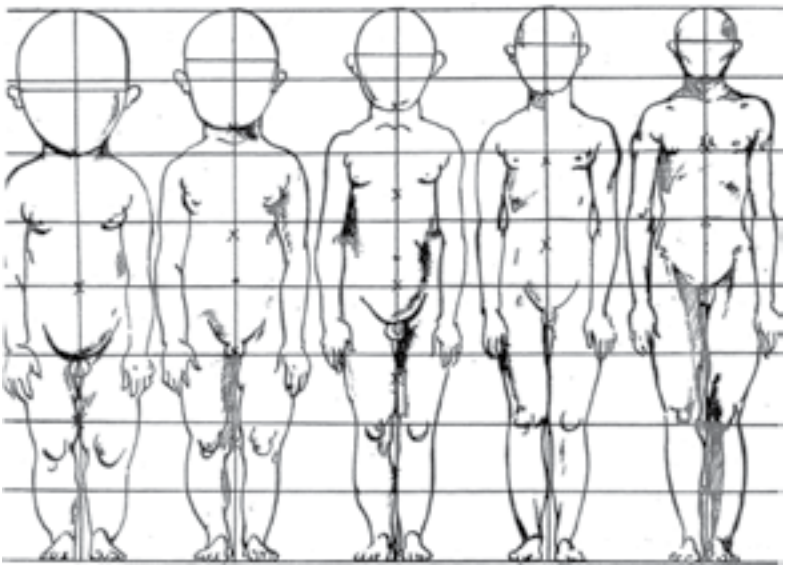
11.3. Amedeo Modigliani. *Desen*

Armonia proporțiilor corpului este numită relația dintre părțile corpului și totalitatea lui. Această relație se stabilește după anumite legități. Din copilărie pînă la maturitate, proporțiile corpului sînt într-o permanentă schimbare.

În *figura 11.4* se observă aceste schimbări: dimensiunile părților în comparație cu înălțimea totală a corpului evoluează odată cu vîrsta.

Corpul unui nou-născut are următoarele proporții față de mărimea totală:

- Înălțimea capului este de 1:4;
- Lățimea capului este egală cu lățimea șoldurilor;
- Lungimea mîinilor este de 2:5;
- Lungimea picioarelor este de 1:3;
- Mijlocul corpului se află la nivelul buricului;
- Capul unui copil în raport cu corpul este mult mai mare decît același raport la un adult.

11.4. *Evoluția corpului uman odată cu vîrsta*. Planșă didactică

Autoevaluare

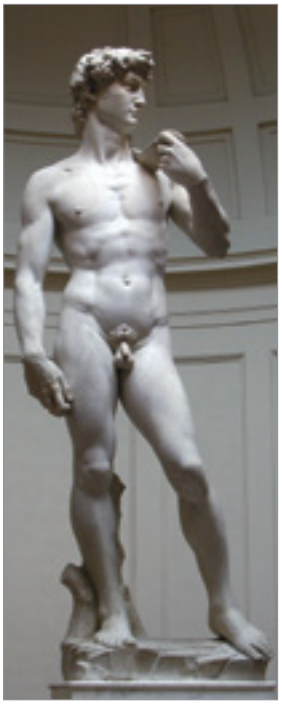
- Găsește în *figura 11.4* raportul dimensiunilor corpului unui om adult.

Odată cu creşterea corpului se modifică şi proporţiile lui:

- Înălţimea capului se măreşte de 2 ori;
- Înălţimea torsului – de 3 ori;
- Lungimea mîinilor – de 4 ori;
- Lungimea picioarelor – de 5 ori;
- Lungimea gîtului – de 7 ori;
- Diametrul toracelui – de 3 ori.

Infoplus

Multe dintre studiile proporţiilor corpului uman, făcute de mari artişti, au servit ca fundament în stabilirea unor ***canoane de dimensiuni****, ce uşurează munca de reprezentare plastică a figurii. În Antichitate, ca unităţi de măsură a dimensiunilor corpului erau luate mărimile diferitor părţi ale acestuia (de exemplu: înălţimea capului, lungimea degetului, a palmei, a tălpii etc.). Un canon renumit este cel elaborat de Leonardo da Vinci – „Omul vitruvian", studiat în clasele precedente. Imaginea reprezintă o schemă grafică a corpului uman, care corespunde lungimii mîinilor întinse. Înălţimea capului este 1/8 din înălţimea figurii, centrul corpului este buricul. Figura se înscrie perfect într-un pătrat. Artistul completează această schemă cu o a doua figură – cu mîinile ridicate la nivelul capului, cu picioarele depărtate, care se înscrie într-un cerc, păstrînd şi demonstrînd raportul perfect al dimensiunilor corpului omenesc.*

11.5. Michelangelo. *David*. 1501–1504

11.6. *Venus din Milo*. Grecia antică. Cca anii 130–100 î.Hr.

Proporţiile serveau în Antichitate la elaborarea canoanelor de frumuseţe (*fig. 11.6*). Aceste modele antice – **nuduri** armonios proporţionate – sînt preluate mai tîrziu de arta Renaşterii, care reprezenta figuri umane considerate ideale (*fig. 11.5*).

Glosar

Antropometrie – ştiinţa care se ocupă cu măsurarea corpului omenesc.

Canon de dimensiune – unitate de măsură stabilită ca fiind de bază în determinarea celorlalte dimensiuni.

Nud – *aici*: reprezentarea corpului uman dezbrăcat (în sculptură, pictură, gravură etc.).

Idei de creaţie

Construieşte, folosind diferite forme geometrice, o figură umană stilizată (copil sau adult), respectînd proporţiile.

Nota bene

✓ **Proporţiile unui corp uman pot varia de la o persoană la alta în funcţie de mulţi factori: dezvoltare, etnie, ereditate, gen, vîrstă. Însă dincolo de aspectul fizic, fiecare persoană este unică şi valoroasă pentru societate.**

12 Figura umană în stare statică și dinamică

Termeni-cheie

■ Stare statică; ■ stare dinamică; ■ centru de greutate.

Analizează și descrie acțiunile și pozițiile personajelor din *figurile 12.1,12.2.*

12.1. Gustave Courbet. *Înmormîntare la Ornans*. 1849

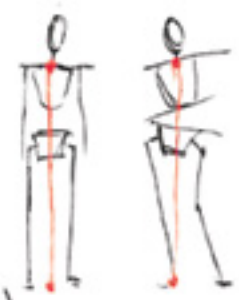
12.2. Henri Matisse. *Dans-II*. 1910

Amintește-ți

– Ce înseamnă în limbajul plastic noțiunile de *stare statică* și *stare dinamică?*

Starea statică sau **starea dinamică** a corpului omului determină o anumită ţinută sau poziţie – de calm, repaus, liniște, stabilitate sau de acţiune, forţă, mișcare.

Pentru a reda figura umană în aceste stări, plasticienii studiază mai întîi structura de bază a corpului (cea care permite asemenea mișcări): scheletul și mușchii. Astfel de studii îi ajută, în primul rînd, la găsirea **centrelor de greutate** (care oferă figurii echilibru, sprijin). Centrul de greutate al masei corpului se determină cu ajutorul unei linii verticale, care trece, în cazul figurii statice, din mijlocul gîtului spre spaţiul de jos, dintre tălpi (*fig. 12.3 a*). În cazul figurii în mișcare nesemnificativă – din mijlocul gîtului spre piciorul de sprijin (*fig. 12.3 b*). Cînd figura duce o greutate, linia verticală care asigură echilibrul se trasează de la aproximativ mijlocul distanţei dintre cap și greutate pînă la piciorul sau punctul de sprijin al figurii (*fig. 12.3 c, d, e*).

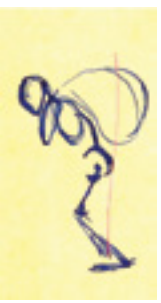

12.3 a

12.3 b

12.3 c 12.3 d

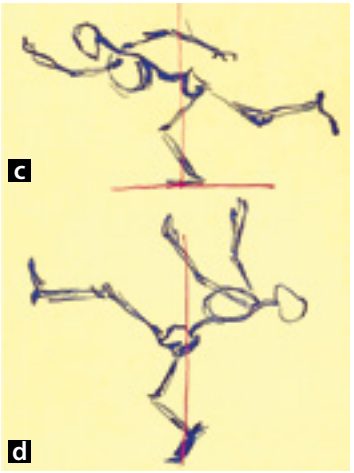
12.3 e

12.4 a

12.4 b

12.4 c, d

12.3, 12.4. *Exerciţii schematice de figură umană.* Planșe didactice

În al doilea rînd, le permit găsirea unghiurilor ce se formează între articulaţiile (încheieturile) oaselor, deci a zonelor de bază ale corpului. În funcţie de poziţia corpului, aceste dimensiuni unghiulare se măresc sau se micșorează (*fig. 12.4 a, b, c, d*).

Infoplus

Policlet a fost unul dintre primii artiști plastici din istoria artelor care a reușit să rezolve problema „ contraposto ” (a figurii care se sprijină cu masa greutăţii corpului pe un picior), demonstrînd-o practic în statuia Dorifor (anii 450–440 î.Hr.).

Nota bene

- ✓ **Orice articulaţie/încheietură nu se poate îndoi decît într-un sens.**
- ✓ **Personajele statice nu au neapărat ţinută de drepţi sau una simetrică, ele pot să se afle, de asemenea, în unele mișcări nesemnificative: cu capul înclinat, cu torsul ușor întors, cu poziţia braţelor diferită etc. (*fig. 12.1, 12.3 b, c, d; 12.4 b*).**

Care sînt elementele distinctive ale fiecăreia dintre poziţiile personajelor prezentate în *figura 12.5*?

12.5. Pablo Picasso. *Acrobata pe minge*. 1905

Unii artişti moderni (de exemplu, Henri Matisse) redau figura în mişcare printr-un limbaj plastic sumar, fără detalii anatomice (*fig. 12.6 a, b*).

12.6 a. Henri Matisse. *Jazz,* seria *Icar*. 1947

12.6 b. Henri Matisse. *Căderea lui Icar*. 1943

Infoplus

Figura umană nu este reprezentată la fel în toate culturile lumii. De exemplu, arta islamică tradiţională exclude orice imagine cu fiinţe vii, mai ales reprezentarea figurii umane. Astfel, artiştii islamici le-au substituit cu alte forme de expresie artistică: ornamente geometrice sofisticate sau caligrafie (arta de a trasforma literele în elemente artistice).

Idei de creație

Varianta 1. Creează, după schiţele-scheme ale omului în mişcare din *figurile 12.3* şi *12.4*, personaje îmbrăcate pentru diferite anotimpuri şi plasează-le într-un context concret. De exemplu: „La schi”, „La carnaval”, „La plimbare”.

Varianta 2. Realizează o schiţă cît mai fidelă după unul din personajele din *figura 12.6 a, b*. Continuă lucrarea, transformînd-o în una tematică. Pentru aceasta găseşte un subiect/o situaţie/o ambianţă care să se potrivească mişcării/acţiunii personajului reprezentat şi finalizează lucrarea.

13 Portretul

Termeni-cheie

Portret; autoportret.

Prin ce recunoști că doi colegi de ai tăi sînt diferiți la aspect? Care sînt trăsăturile distincte ale chipului fiecăruia?

Prima informație vizuală pe care o avem în legătură cu o anumită persoană este chipul acesteia. Plasticienii din toate epocile au folosit tehnici, materiale artistice și cele mai variate modalități de înfățișare a figurii umane.

Reprezentarea unui personaj concret (care este unic, care nu seamănă cu nimeni altul decît cu el însuși) se numește **portret**.

13.1. Kees van Dongen. *Macul*. 1919

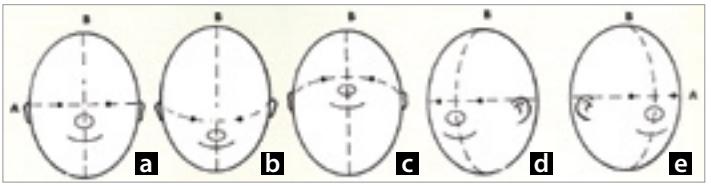
Amintește-ți

Portretul este de mai multe feluri:

- ***autoportret*** (reprezentarea autorului lucrării);
- ***bust*** (cap și umeri);
- ***portret cu brațe***;
- ***portret statuar*** (figura în întregime);
- ***portret de grup*** (cu mai multe figuri);
- ***portret ecvestru*** (personaj pe cal).

Din ce ramuri ale artelor plastice fac parte reproducerile din *figurile 13.1* și *13.3*? La ce gesturi plastice au recurs autorii pentru a reda aceste două creații?

Pentru a fixa trăsăturile caracteristice, mimica feței și poziția capului personajului, autorul face mai întîi diverse studii pentru viitorul portret (*fig. 13.2 a, b, c, d, e*).

13.2. *Exerciții schematice de portret*. Planșă didactică

13.3. *Iulius Cezar*. Sculptură antică

Pe lîngă aspectul exterior, plasticianul redă în fiecare portret și trăsăturile de caracter și/sau starea sufletească a modelului său. Pentru a amplifica expresivitatea unui portret, autorul poare recurge la neglijarea intenționată a proporțiilor și formelor realiste (*fig. 13.5, 13.6, 13.8, 13.9*).

Examinează *figurile 13.1, 13.3, 13.4, 13.5, 13.6, 13.7, 13.8, 13.9.* Stabilește care dintre aceste portrete ar corespunde urmatoarelor caracteristici: realist, clasic, figurativ, modern, transfigurat, geometrizat, fantezist. Argumentează opţiunile.

13.4. Sandro Botticelli. *Venus și Marte*. (Fragment) 1485

13.5. Giuseppe Arcimboldo. *Primăvara*. 1563

13.6. Pablo Picasso. *Femeia care plînge*. 1937

13.7. Auguste Renoir. *Jeanne Samary*. 1877

Compară *figurile 13.6* și *13.7*. Ce emoţii și sentimente îţi trezesc fiecare dintre cele două portrete de femei? Prin ce procedee artistice au fost transmise aceste stări?

13.8. Armand Fernandez. *Autoportret Robot*. 1992. (Colaj 3D; obiecte sub plexiglas)

Autoevaluare

- *Examinează imaginea din figura 13.8. Este acest tablou o operă de artă tradiţională? Argumentează.*
- *Observă elementele care compun lucrarea dată și determină ce materiale a folosit autorul; care sînt gesturile plastice utilizate; ce elemente din viaţa cotidiană poţi identifica; ce reprezintă aceste obiecte; ce simbolizează pensulele; de ce acestea sînt amestecate cu diverse obiecte.*
- *Ce concluzie poţi deduce referitor la gusturile și la ocupaţiile artistului?*
- *De ce și-a intitulat opera astfel?*

Nota bene

✓ **Opera în care artistul se reprezintă pe sine însuși se numește autoportret. Această autoreprezentare nu este întotdeauna realistă. Artistul se poate identifica cu forme și obiecte care-l reprezintă, exprimînd astfel personalitatea sa, retrăirile sau imaginea pe care o are despre sine.**

13.9. *Afiș pentru Casa-Teatru*. Montréal. 2014–2015

Idei de creație

Varianta 1. Creează un colaj „Omagiu lui Arcimboldo" inspirîndu-te din *figura 13.5*. Foloseşte pentru aceasta imagini cu legume și fructe (sau alte produse alimentare) din broșurile publicitare ale magazinelor alimentare. Comentează lucrarea și argumentează alegerea imaginilor pe care le-ai folosit.

Varianta 2. Realizează un autoportret nonfigurativ care să te reprezinte (fără a-ţi reda chipul real). Poţi recurge la un asamblaj de obiecte, la colaj sau orice alte gesturi plastice. Comentează fiecare element și explică în ce mod îţi reprezintă individualitatea.

Varianta 3. Creează-ţi un avatar pentru identificativul virtual. Folosește instrumente de creare a imaginii pe calculator. Comentează-ţi avatarul și explică în ce mod el îţi reprezintă individualitatea.

Varianta 4. Realizează un portret sugestiv, care să reprezinte o persoană de o anumită profesie, inspirîndu-te din *figura 13.9*. Descrie pe caiet care a fost intenţia ta de creaţie.

14 Figura omului ca sursă de inspirație

Termeni-cheie

Figură umană; reprezentare după natură; reprezentare după imaginație.

Omul și-a reprezentat chipul încă în epoca preistorică, precum arată gravurile rupestre (*fig. 14.1*).

14.1. *Imagini rupestre*. Regiunea Sahara, Africa

Pe tot parcursul istoriei artelor, corpul uman a fost reprezentat în diferite moduri artistice. Fiecare dintre marile civilizaţii (cucuteni-tripolie, egipteană, greacă, romană, persană, chineză etc.) a elaborat coduri și reguli canonice care reglementau aceste reprezentări. Personalităţi importante – regi, conducători de oști, demnitari bisericești – au servit drept model pentru creația artiștilor. Modul de înfățișare a **figurii umane**, de regulă, corespundea funcţiilor sociale concrete, simbolizînd astfel rolul acestora (*fig. 14.2, 14.3*).

14.2. *Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni.* Cca anii 1800–1820

14.3. *Statuia împăratului Traian*

Analizează cine sînt (sau ce rol social au) personajele din *figurile 14.2, 14.3*? După ce detalii din imaginile analizate se poate determina acest fapt? Se poate spune același lucru despre personajul din *figura14.5 d*?

Studiul figurii umane se dezvoltă intens în epoca Renașterii, mai ales în creația lui Leonardo da Vinci. Artistul este un virtuos desenator. El analizează minuțios structura anatomică și mișcările corpului (*fig. 14.4*).

În epoca contemporană, plasticienii abordează subiecte și tehnici artistice foarte variate (*fig. 14.7, 14.8, 14.9, 14.10*), figura omului reprezentînd personaje din diverse categorii sociale.

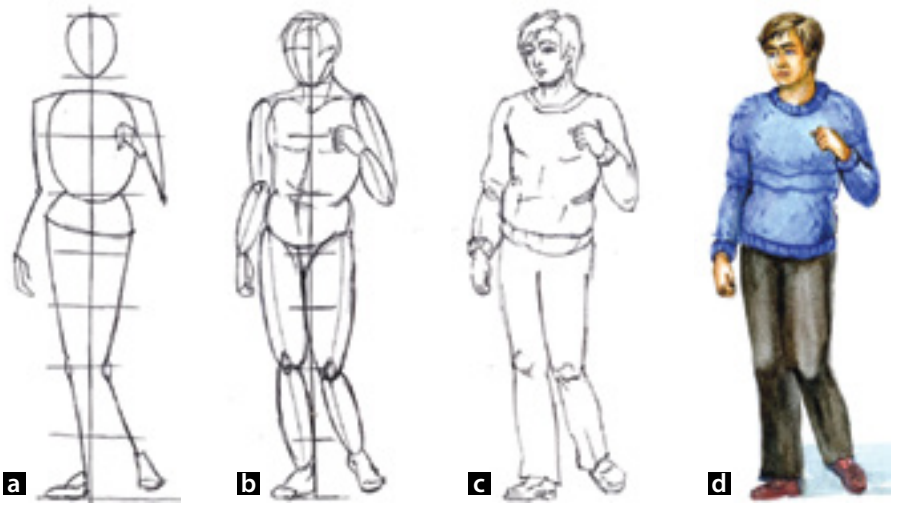
14.4. Leonardo da Vinci. *Caiet de anatomie.* 1504

Reprezentarea plastică a corpului omului se poate face ***după natură*** sau ***după imaginație***. În ambele cazuri, artistul începe prin studiul corpului după natură (desenînd modele vii, care pozează special pentru aceste lucrări).

Studiul modelului după natură (desenul academic) se execută pe etape, începînd cu o schiță sumară, în linii subțiri (*fig. 14.5 a, b, c, d*):

1. Se stabilește înălțimea totală a figurii cu o linie verticală.
2. Se desenează ovalul capului, calculîndu-se de cîte ori se va înscrie el în înălțimea corpului.
3. Se găsește punctul de greutate (centrul de sprijin) al figurii.
4. Se precizează poziția modelului.
5. Se compară, între ele, părțile corpului (după proporții).
6. Se trece la construirea treptată a figurii în ansamblu, cu detalii și semne caracteristice modelului dat.

Studiul după natură ajută plasticianul să cunoască figura umană, care poate fi redată artistic în diferite moduri: realist, stilizat, abstract.

14.5. *Etape ale reprezentării figurii omului după natură.* Planșă didactică

Nota bene

✓ **La omul cu o statură înaltă (de 180 cm și mai mult), ovalul capului se înscrie în mărimea totală a figurii de 8 ori; la o statură de 170 cm – de 7,5 ori; la o statură de 165 cm – de 7 ori.**

Analizează *figurile 14.6* și *14.7*, care reprezintă subiecte asemănătoare. Ce deosebiri observi în reprezentarea plastică a figurilor? Ce exprimă aceste opere? Cu ce scop denaturează proporţiile corpului uman autorul sculpturii din *figura 14.7*?

14.6. Auguste Rodin. *Gînditorul*. 1906

14.7. Pierre-Yves Angers. *Nefericitul*. Montréal. 1972

Astăzi progresul tehnic permite multiplicarea la infinit a imaginii omului (prin fotografie, video etc.). Prin urmare, artiștii plastici caută alte modalităţi de a reprezenta ființa umană (*fig. 14.8*). Nu asemănarea fizică este scopul lor principal, ci sentimentele și emoţiile personajelor. Fiecare autor este preocupat de exprimarea, prin opera sa, a unui anumit mesaj (*fig. 14.9*).

14.8. Christian Boltanski.
Școala Grosse Hamburgerstrasse. Berlin.1998

14.9. Keith Haring. *Fără titlu*

Pentru portofoliu

– Colectează din reviste vechi imagini cu figuri umane. Clasifică-le după tipul de informaţie care poate fi dedus din fiecare dintre ele (imagine documentară, reproducere de artă, portret istoric, modă, reclamă, afiş, simboluri cu corpul omului stilizat).

Glosar

Canon – *aici:* normă, regulă, dogmă, care face parte dintr-un ansamblu de procedee artistice specifice unei epoci.

Model – *aici:* persoană care pozează (stă nemişcată într-o anumită poziţie) pentru a fi redată artistic în pictură, desen, sculptură.

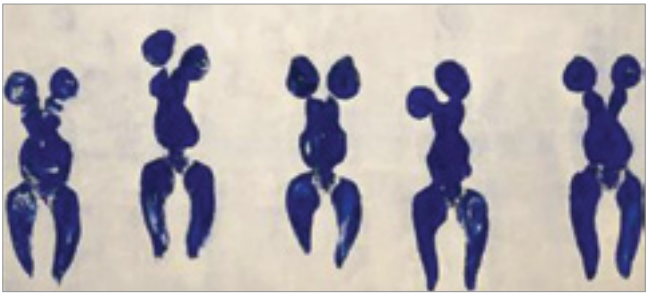
Desen academic – imagine realizată după anumite reguli şi etape de executare.

Hai să medităm

► „Arta nu are scopul să ne arate ceea ce se vede, arta face vizibil ceea ce nu se vede", a remarcat pictorul german Paul Klee. Comentează la care dintre imaginile din temă se poate referi această afirmaţie.

Infoplus

Odată cu evoluţia artelor plastice, în secolul al XX-lea, corpul uman devine un domeniu de experimentări artistice. Spre exemplu, Yves Klein (Franţa) transformă corpul în „instrument" de pictură: el propune modelului să aplice culoare direct pe corp şi să se suprapună peste pînză, care va păstra, astfel, amprenta corpului (fig.14.10).

14.10. Yves Klein. *Antropometrie din perioada albastră*. 1960

Idei de creaţie

Varianta 1. Imaginează-ţi şi creează o compoziţie în care să se distingă figuri umane şi personaje extraterestre.

Varianta 2. Orientîndu-te după etapele prezentate în *figura 14.5*, observă şi redă patru figuri reale din anturajul tău (colegi de clasă, membri ai familiei, prieteni, oameni în diverse contexte profesionale sau situaţii de agrement) în diferite acţiuni.

Autoevaluare

– Analizează temele din capitolul III, apoi completează pe caiet grila de mai jos, indicînd în fiecare rubrică minumum 2-3 elemente:

este foarte interesant	ştiam deja	am învăţat ceva nou	nu am înţeles

Capitolul IV

COMPOZIŢIA

15 Tipuri de compoziții. Centrele de interes

Termeni-cheie

Compoziție figurativă; compoziție abstractă; compoziție plană; compoziție spațială; compoziție decorativă; centru de interes.

Privește *figurile 15.1, 15.2, 15.3* și încearcă să deduci ce tipuri de compoziţii se întîlnesc în artele plastice.

15.1. Eduardo Chillida. *Modularea spaţiului*. 1963

15.2. Viorel Mărginean. *Capcane*. 1992

15.3. Raoul Dufy. *Călăreţi sub copaci*. 1935

În artele plastice, compoziţiile sînt de mai multe tipuri.

Compoziţia figurativă sau nonfigurativă (abstractă) plană este specifică picturii, graficii, fotografiei etc.

Compoziţia figurativă sau nonfigurativă spaţială este caracteristică sculpturii, diferitor structuri volumetrice şi instalaţii artistice din orice material.

Compoziţia decorativă este specifică artelor decorative (ceramică, scenografie, artă textilă etc.).

Aspectul compoziţiei este determinat de mai mulţi factori: centrul de interes, felul plasării elementelor în spaţiul plastic şi unitatea dintre ele.

Centrul de interes este zona care concentrează atenţia spectatorilor din primul moment al vizionării imaginii (*fig. 15.2*). Lucrările pot avea unul, două sau mai multe centre de interes (*fig. 15.3*) sau pot fi fără centru de interes, în cazul compoziţiilor ritmice (*fig. 15.6*). Centrele de interes într-o compoziţie pot fi evidenţiate prin: contrast de forme, linii, culori, de tonuri deschise/închise; prelucrare minuţioasă/vagă; expresivitatea feţei sau orientarea privirii personajelor etc. (*fig. 15.4, 15.5*).

15.4. Berthe Morisot. *Bolul cu lapte*. 1890

15.5. Maurice Denis. *Bunavestire*. 1912

15.6. Lisa Milroy. *Pantofi*. 1985

Autoevaluare

– Selectează din manual cîte o lucrare pentru fiecare tip de compoziţie studiat la tema dată şi notează-le pe caietul tău de lucru.

Idei de creaţie

Varianta 1. Creează o compoziţie decorativă sau figurativă cu un singur centru de interes evidenţiat prin orice procedeu artistic studiat. (Utilizează o tehnică la alegerea ta.)

Varianta 2. Elaborează o compoziţie abstractă cu trei centre de interes evidenţiate prin orice procedeu artistic studiat. (Utilizează o tehnică mixtă plană sau spaţială.)

16 Compoziția statică și compoziția dinamică

Termeni-cheie

Simetrie; compoziție statică; asimetrie; compoziție dinamică.

Amintește-ți

– Examinează cum sînt amplasate elementele plastice în *figurile 16.1* și *16.2*. Găsește deosebirile și comentează-le.

16.1. Henri Matisse. *Compoziţie mare cu măşti*. 1953

16.2. Lisa Jacomen. *Contrast gri și roșu*. 2011

Tipurile de organizare a elementelor plastice în opera de artă sînt variate, de exemplu ele pot fi plasate după principiul **simetriei** sau **asimetriei**.

Imaginile simetrice se obțin prin:

– ***identitate*** (unul și același element deplasat pe o suprafață plastică) (*fig. 16.3*);
– ***rotaţia elementelor*** (forma simetrică radială) (*fig. 16.4*);
– ***translaţie*** (forma este deplasată pe o linie) (*fig. 16.5*);
– ***oglindire*** (două forme bilateral simetrice dispuse „față-n față”) (*fig. 16.6*).

16.3. Claude Monet. *Patru copaci*. 1891

16.4. *Rozetă cu vitraliu.* Auxerre, Franța. Secolele XIII–XV

16.5. Yann Arthus-Bertrand. *Teren rotund de antrenament*. Hipodromul casei Maisons-Laffitte. (Fotografie)

16.6. Philippe de Champaigne. *Portret triplu al cardinalului de Richelieu*. 1642

Simetria generează compoziții cu organizare statică, care transmit o stare de calm, de armonie și dau impresia de echilibru, solemnitate sau seninătate. Poate însemna statornicie, consecvență, fermitate (*fig. 16.7*).

Nota bene

- ✓ **Simetria și aspectul static al imaginilor sînt mult mai exacte în lucrările decorative (*fig. 16.4, 16.9*). În alte creații plastice modul de amplasare a elementelor este simetric, dar elementele nu sînt absolut identice după formă sau culoare (*fig. 16.6, 16.7, 16.8*).**

16.7. Maurice Denis. *Vizita Elisabetei*. 1894

16.8. James Abbott McNeill Whistler. *La pian*. 1858

Asimetria (*disimetria)* reprezintă o deviere de la simetrie și se obține prin deplasarea centrului de interes (*fig. 16.10*). Aceasta anulează simetria și conferă imaginii un aspect asimetric. Imaginile asimetrice poartă un caracter dinamic.

Compoziția dinamică are organizare asimetrică și redă iluzia de mișcare a elementelor din imagini (*fig. 16.11, 16.12, 16.13, 16.14, 16.15, 16.16, 16.17*).

16.9. Pablo Picasso. *Față gri.* 1953. (Ceramică)

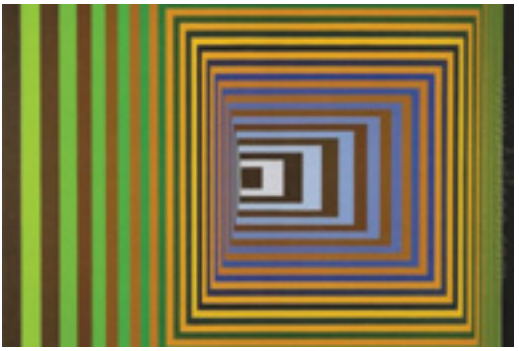
16.10. František Kupka. *Organizarea motivelor grafice II.* 1912

16.11. *Vază decorativă*. Mexic, America de Nord

16.12. Julio Le Parc. *Seria 38, numărul 1*. 1970

16.13. Victor Vasarely. *Vonal-stri*. 1975

16.14. Angela Frumosu. *Compoziţie dinamică*. 2000

16.15. Mark Chagall. *Arborele lui Jessé*. 1975

Autoevaluare

Analizează imaginile de la tema dată și identifică creațiile care exprimă dinamism (creează iluzia de mișcare). Apoi clasifică-le după modul de redare a acestei iluzii:

– *orientarea mișcării într-o anumită direcţie a imaginii* (diagonală, în lăţime, lungime, înălţime sau adîncime);

– *variația densității elementelor* (des/rar);

– *variația dimensiunilor elementelor* (mare/mic);

– *activizarea plastică* (modificarea culorii, tonului, formei etc.).

16.16. Piet Mondrian. *Compoziție cu roșu, albastru și galben*

16.17. Gustav Klimt. *Pădurea de aur*

Autoevaluare

– Analizează-ţi colecţia de imagini decupate din reviste, postere publicitare etc.

– Observă în care dintre ele este aplicată:
  • *simetria și staticul;*
  • *asimetria și dinamismul.*

– Compară-le și remarcă în scris diferenţele.

– Analizează *figurile 16.1, 16.14*. Explică în ce mod sînt obținute simetria și asimetria în aceste lucrări.

Idei de creație

Varianta 1. Decupează din hîrtie colorată forme simetrice. Modifică o jumătate a lor pentru a obține imagini asimetrice. (Încearcă înlăturarea anumitor detalii și adăugarea altora, aplicarea unor elemente de altă culoare etc.) Asamblează detaliile decupate într-o compoziţie.

Varianta 2. Creează o compoziţie abstractă aplicînd principiul asimetriei. (Aplică tehnica de realizare la alegere: grafică, pictură, colaj, mixtă etc.)

17 Echilibrul

Termeni-cheie

Echilibru; echilibru raţional; echilibru intuitiv.

Echilibrul este o legitate fundamentală de amplasare a elementelor într-o compoziţie. Aceasta se face prin repartizarea judicioasă a elementelor din lucrare pe toată suprafaţa (numită spaţiu plastic).

În lucrările cu un singur centru de interes (compoziţii, portrete, rozete sau panouri decorative), accentul plastic care poate fi pata principală (sau o formă, o acţiune) se plasează în mijlocul suprafeţei plastice (*fig. 17.1, 17.2*).

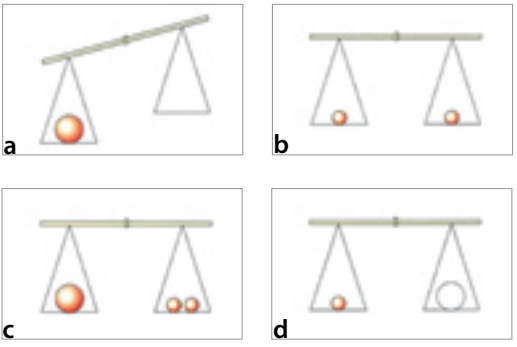
În creaţiile cu mai multe accente plastice (centre de interes), artistul caută armonia compoziţiei prin balansarea elementelor pe întreg spaţiul plastic. Astfel în exersările de căutare a echilibrului se ţine cont ca accentele plastice să aibă importanţă egală. Observăm acest lucru dacă punem imaginar elementele plastice pe un „cîntar" (*fig.17.3 a, b, c, d*).

17.1. Kazimir Malevici. *Cap de ţăran*.1929

17.2. Mark Chagall. *Crucifixul alb*. 1938

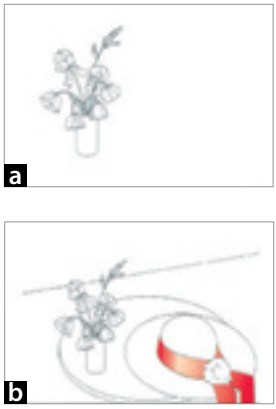
17.3. „Cîntarul" compoziţiei:

a. situaţie de dezechilibru;

b. echilibru a două elemente de greutate egală (1=1);

c. echilibru a două părţi diferite ca număr de elemente, dar egale după greutate (1=1/2+1/2);

d. echilibru a două părţi diferite ca mărime, dar egale prin masa elementelor (mic și plin = mare și vid).

17.4. Exemplu de căutare a echilibrului plastic:

a. imagine dezechilibrată (greutatea este deplasată spre stînga);

b. echilibrarea compoziției prin introducerea unor elemente noi (pălăria, linia oblică).

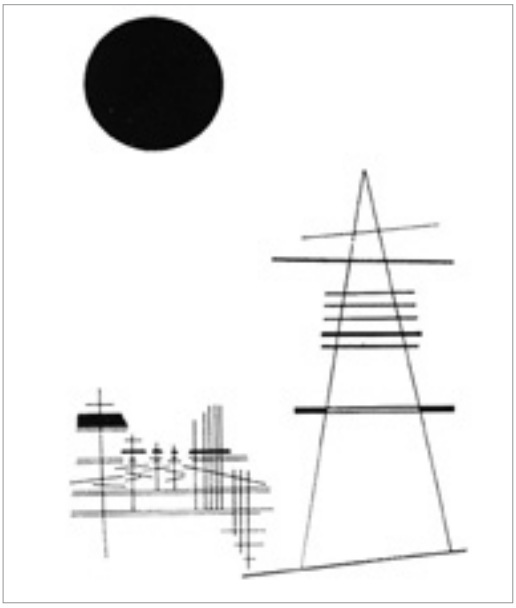

17.5. Theo van Doesburg. *Compoziție momentană*. 1930

Găsește elementele plastice care creează echilibrul în *figura 17.6*.

Echilibrul nu impune folosirea unor elemente identice, nici amplasarea acestora în poziție simetrică, statică, moartă. Pentru a reuși organizarea unui spațiu plastic unitar, artiștii recurg la două procedee: aplicarea echilibrului rațional sau a echilibrului intuitiv.

Echilibrul rațional se bazează pe un calcul logic. Elementele plastice au forme înrudite, care variază prin dimensiuni și tonuri (*fig. 17.7*). Sau pot fi forme înrudite repartizate omogen pe întreg spațiul plastic (*fig.17.8*).

17.6. Vasili Kandinski. *Desen*

17.7. Paul Klee. *Revoluția viaductelor*. 1937

Nota bene

✓ **Într-o compoziție echilibrată, elementele plastice nu sînt neapărat identice între ele, dar sînt amplasate astfel încît să egaleze între ele diferite zone ale spațiului plastic (*fig. 17.4 b, 17.5*).**

17.8. Pieter Bruegel cel Bătrîn. *Jocuri de copii*. 1560

Cel mai simplu sistem de echilibru este amplasarea accentelor plastice într-o schemă compoziţională care se înscrie în forma unui triunghi (de exemplu, prin trei accente de culoare) (*fig.17.9*).

Echilibrul intuitiv se bazează pe intuiţia artistului. Elementele plastice reprezintă forme libere, „greutatea" unora este compensată prin „replici" ale altor elemente, care au intensitate (mişcare sau dimensiune) echivalentă (*fig. 17.10*).

17.9. Georges Seurat. *Pe malul rîului.* 1883

17.10. Jean Dubuffet. *Cosmorama IV*. 1970

Idei de creație

Varianta 1. Creează o lucrare picturală figurativă, în care să aplici varianta compoziţională din *figura 17.3 a* cu mesajul bioetic: „Clonarea, fiinţele artificiale şi viitorul umanităţii". (Foloseşte formatul de album.)

Varianta 2. Elaborează o lucrare spaţială abstractă, în care să aplici varianta compoziţională din *figura 17.3 b* cu un mesaj ecologic, de exemplu: „Stop! poluării planetei". (Apelează la materiale de reciclaj: tuburi de carton, hîrtie, sfori etc. şi la vopsele.)

Varianta 3. Creează o lucrare decorativă, în care să aplici varianta compoziţională din *figura 17.3 c* cu subiectul „Flori şi culori". (Utilizează ½ din formatul de album şi materiale grafice.)

Varianta 4. Creează o lucrare artistică în care să aplici varianta compoziţională din *figura 17.3 d* cu subiectul „Apa cea de toate zilele…". (Aplică o tehnică la alegerea ta.)

18 Dominanta compoziției

Termeni-cheie

Element dominant; dominantă cromatică; armonie de culori.

Examinează *figurile 18.1, 18.2, 18.3, 18.4* și găsește elementul de limbaj plastic care predomină în fiecare dintre ele.

18.1. Victor Vasarely. *Zebre*

Dominanta unei compoziții se obține prin repetarea sau preponderența unui element plastic (formă, tușă de culoare, gest plastic, gamă de culoare, linie), numit **element dominant**.

Amintește-ți

– Dacă o culoare predomină într-o compoziție prin întindere, frecvență sau tonalitate, această culoare este numită dominantă. Ea constituie **dominanta cromatică** a lucrării (*fig. 18.3*).

Hai să medităm

► Cum înțelegi expresia „armonia culorilor”?

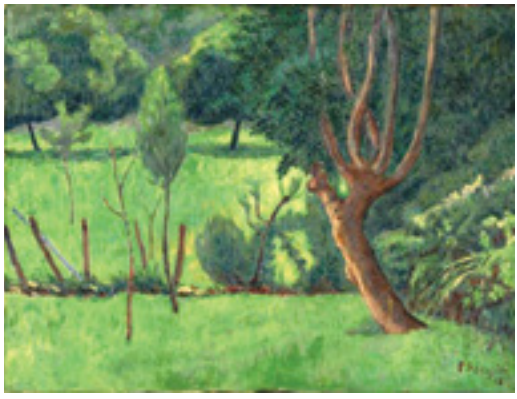
Infoplus

Culorile armonizează între ele, deoarece:
1. sînt asemănătoare, adică:
- *culoarea + tonurile sale;*
- *culoarea + nuanțele sale;*

2. formează un contrast, adică:
- *o culoare caldă + o culoare rece;*
- *un ton deschis + un ton închis;*
- *o culoare în cantitate mare + complementara ei în cantitate mică.*

18.2. Georges Seurat. *Turnul Eiffel*. 1887

18.3. Paul Sérusier. *Peisaj*. 1909

Dominanta cromatică poate fi obținută folosind:

1. în cantități mari culoarea aleasă, amestecînd-o, în plus, cu alb sau negru și cu culorile vecine din spectru (*fig. 18.4*);

2. toate culorile care se potrivesc ideii, însă adăugînd la fiecare dintre ele culoarea pe care ai ales-o ca dominantă (*fig. 18.5*).

18.4. Valentina Rusu-Ciobanu. *Dimineața*. 1984

Nota bene

✓ **Armonia de culori este deosebit de importantă în designul vestimentar sau designul interior, în machiaj și în diverse lucrări decorative.**

Iată o metodă de căutare a armoniei de culoare:

a. se alege o culoare dominantă;

b. se utilizează nuanțe ale acestei culori;

c. se îmbogățește tot ansamblul prin alb și negru, în stare pură sau în amestec cu dominanta (pentru a obține tonuri, griuri colorate);

d. în sfîrșit, se adaugă o cantitate de culori complementare pentru a „înviora" ansamblul cromatic.

18.5. Mikalojus Konstantinas Čiurlionis. Ciclul *Facerea lumii XI*. (Fragment) 1905–1906

Idei de creație

Varianta 1. Elaborează o celulă plastică și folosește-o ca dominantă într-o compoziție abstractă (utilizează o tehnică la alegere).

Varianta 2. Alege una dintre reproducerile din manual care are o dominantă cromatică și încearcă să faci o copie înlocuind culoarea dominantă cu alta la alegerea ta.

Varianta 3. Folosește culoarea ta preferată ca bază pentru o lucrare personală abstractă, în care să aplici o armonie de culori după metoda expusă mai sus.

Autoevaluare

– Analizează temele din capitolul IV, apoi completează pe caiet grila de mai jos, indicînd în fiecare rubrică minumum 2-3 elemente:

este foarte interesant	știam deja	am învățat ceva nou	nu am înțeles

Capitolul V

UNIVERSUL OPERELOR DE ARTĂ

19 Renașterea. Maeștri și capodopere

Termeni-cheie

Arta Renașterii; Renașterea italiană; Michelangelo; Leonardo da Vinci; Albrecht Dürer.

19.1. *Apollo din Belvedere*. (Fragment, copie după statuia antică). Secolul IV î.Hr.

19.2. Michelangelo. *David*. (Fragment) 1501–1504

Cele două lucrări din *figurile 19.1*, *19.2* reprezintă fragmente de sculpturi din arta antică și din arta Renașterii. Ce poți spune despre ele? Ce trăsături ale personajelor sînt puse în valoare în fiecare din imagini? Ce canoane sînt aplicate?

Arta Renașterii (sec. XV–înc. sec. al XVI-lea) reactualizează modelele artistice din arta antică. Ea aduce elogiu modelelor de ideal al frumuseţii (atletismul pronunţat al corpului, nuditatea, forţa fizică) și pune în valoare anumite calităţi distinse ale personajelor reprezentate (caractere curajoase, ferme și dotate cu spirit civic).

Renașterea este o perioadă în istoria artelor, care începe în secolul XV în Italia, generînd un imens interes pînă în prezent prin operele lui **Michelangelo**, Rafael, Tițian, **Leonardo da Vinci** (*fig. 19.3, 19.4, 19.5, 19.6*).

19.3. Michelangelo. *Sibylle din Delphes*. Plafonul Capelei Sixtine. (Fragment) 1509

19.4. Rafael. *Donna Velata*. 1514–1515

19.5. Tițian. *Madona cu prunc și Sfînta Ecaterina*. 1530

19.6. Leonardo da Vinci. *Madona Litta*. 1490

Nota bene

- ✓ **Epoca Renașterii a prilejuit numeroase cercetări și inovaţii artistice: studiul profund al anatomiei plastice; reprezentarea nudului; reactualizarea subiectelor inspirate din Antichitate, genurile de peisaj, natura moartă, portretul; legitatea perspectivei liniare etc.**

Renașterea se răspîndește din Italia în alte țări din Europa: Germania (*fig. 19.7*), Franța (*fig. 19.8*) etc. Epoca Renașterii precedează în istoria artelor barocul și clasicismul (sec. XVII).

19.7. Albrecht Dürer. *Mîini în rugăciune*. 1508

19.8. Jean Clouet.
Portretul lui François I, regele Franței. Cca anul 1530

Infoplus

Renașterea se caracterizează prin glorificarea tipului de om ideal și armonios. Această epocă este reprezentată prin personalități cu multiple talente. De exemplu: ***Michelangelo*** *(1475–1564) – pictor, sculptor, arhitect și poet italian;* ***Leonardo da Vinci*** *(1452–1519) – pictor, arhitect, inginer, anatomist, sculptor, urbanist, muzician, poet, filosof și scriitor italian;* ***Albrecht Dürer*** *(1471–1528) – pictor, creator de gravuri, teoretician de artă și matematician german ș.a.*

Autoevaluare

– Studiază imaginile de la tema dată.
– Întocmește o listă de subiecte la care se referă ele.
– Determină ce tehnici și materiale au fost utilizate la realizarea acestor capodopere.

Idei de creație

Proiect de cercetare

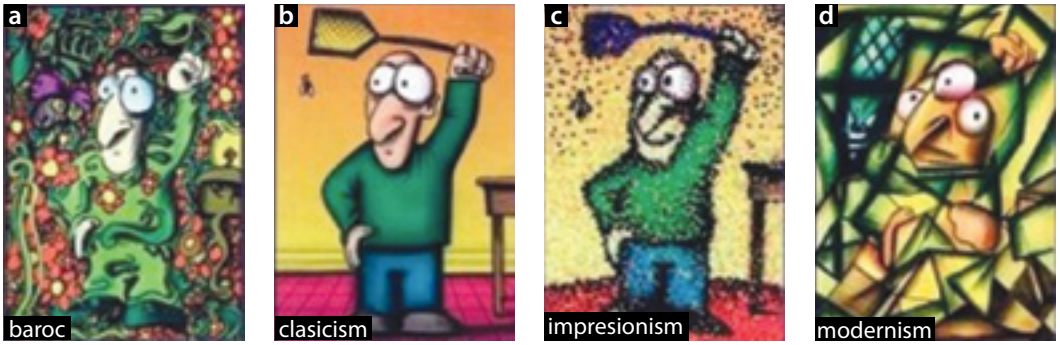
Documentează-te din enciclopedii, cărți de artă, Internet și identifică tematica capodoperelor renascentiste. Încearcă să determini care este contextul istoric, geografic, științific al perioadei Renașterii. Elaborează un eseu/comunicare la această temă.

20 Curente artistice

Termeni-cheie

Baroc; clasicism; impresionism; modernism.

Studiază imaginile *a, b, c, d* din *figura 20.1* și determină prin ce se deosebesc ele.

20.1. Planșă didactică

Două curente artistice care se dezvoltă concomitent după Renaștere (în sec. XVII), rivalizînd între ele, sînt **barocul** și **clasicismul**.

Compară *figurile 20.2* și *20.3*. Ce poți spune despre cantitatea elementelor plastice prezente în aceste tablouri?

20.2. Peter Paul Rubens. *Adorația Magilor*. 1629

20.3. Rembrandt. *Pelerinii la Emmaus*. 1648

Barocul se distinge prin abundența formelor, care sînt în mișcare activă și dau impresia de suprasaturare a spațiului plastic (*fig. 20.1a*, *20.2*).

Clasicismul se caracterizează prin sobrietate și echilibru – calități prin care se opune barocului. Tablourile clasice sînt echilibrate, fără exces de detalii (*fig. 20.3, 20.4*).

Compară tratarea plastică a lucrărilor din *figurile 20.4* și *20.7*. Ce deosebire esențială observi? Atrage atenția la felul în care sînt redate spațiul și volumul, la claritatea formelor și a conturului.

Observă diferența dintre compoziția lucrării din *figura 20.5* și regulile generale (clasice) de amplasare a imaginii în format.

20.4. Jacques-Louis David. *Portretul Doamnei Verninac*. 1798–1799

Autoevaluare

– Care dintre curentele studiate poate fi numit „artă raţională" și care „artă abundentă"?

– Selectează adjective pentru creațiile (a) baroc și (b) clasicism (*fig. 20.1*), din următorul șir: *masiv, aerat, tradiţional, ordonat, greoi, maiestuos, sobru, agitat, moderat, mult, echilibrat, înzorzonat, simplu*. Notează-le în 2 coloane pe caietul de lucru.

20.5. Edgar Degas. *Lecţia de dans*. 1879

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea este inventat aparatul de fotografiat, care redă identic realitatea. De aceea artiștii încep să caute alte forme de artă decît modul de reprezentare realist (*fig. 20.5, 20.6, 20.7*). Curentul artistic bazat pe intenția de a face un „stop-cadru" de moment și de a reda o impresie se numește **impresionism**.

20.6. Nicolae Grigorescu. *Ţărancă stînd în iarbă*

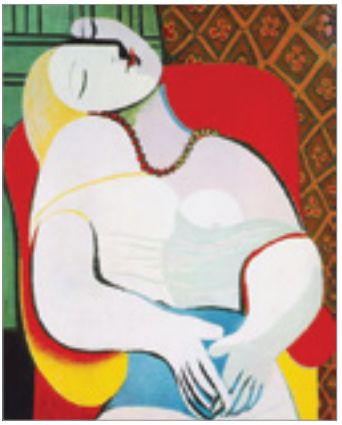
20.7. Claude Monet. *Femeie cu umbrelă, întoarsă spre stînga*. 1886

Modernismul este curentul care neagă radical tradiţia artistică anterioară, bazîndu-se pe principii de creaţie absolut noi: culoarea poate fi pură, forma – stilizată sau deformată, planurile spaţiale pot fi confundate (*fig. 20.8*).

Compară *figurile 20.6* și *20.8* și identifică asemănările și deosebirile dintre ele.

Infoplus

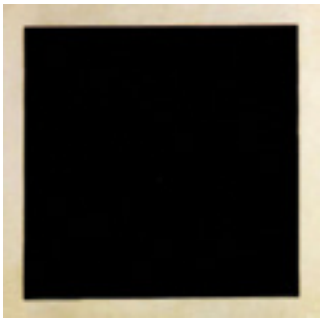
• Vasili Kandinsky (1866–1944) a observat în atelierul său un tablou foarte original. Pînza era o pictură de-a sa, întoarsă în poziţie inversă. Această întîmplare l-a inspirat să inventeze arta abstractă, care nu redă obiecte concrete (fig. 20.9).
• Kazimir Malevici (1878–1935) creează propriul său concept artistic: suprematismul (artă fără subiect) (fig. 20.10).

20.8. Pablo Picasso. *Visul*. 1932

20.9. Vasili Kandinsky. *Compoziţie nr. 5*. 1911

20.10. Kazimir Malevici. *Pătrat negru pe fundal alb*. 1924

Nota bene

✓ **La hotarul dintre secolele XIX și XX (1890–1915), arta face un salt definitiv la noi forme de expresie. Imaginile pot fi figurative (fără a fi realiste, *fig. 20.8*) sau nonfigurative (adică abstracte, *fig. 20.9, 20.10*).**

Autoevaluare

– Numește curentele de artă în care predomină forma realistă sau imaginea figurativă.

– Care dintre opere conțin forme abstracte ce nu pot fi identificate (imagini nonfigurative)?

– Ghidează-te de imaginile din *figura 20.1* a, b, c, d și identifică creaţiile de la această temă care corespund curentelor artistice menţionate.

Idei de creație

Proiect de cercetare

Documentează-te din diverse surse și notează pe caiet o listă cu artiști și opere care reprezintă evoluţia artelor plastice în Europa din epoca modernă.

Proiect de creaţie

Varianta 1. Elaborează cu mijloace grafice o formă de abajur sau lampă de masă în stil clasic. Fă o copie 1:1 (folosind sticla de la geam) – imagine pe care să o transformi în stil baroc.

Varianta 2. Folosește un aparat de fotografiat pentru a capta imagini impresioniste care prezintă interes artistic.

Varianta 3. Elaborează o compoziţie modernă figurativă sau abstractă.

21 Arta Basarabiei din secolul XIX pînă în prezent

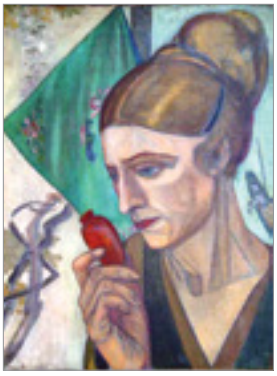
Termeni-cheie

Artiști basarabeni; realism socialist; influențe rusești; influențe românești; cenzură.

Privește *figurile 21.1, 21.2, 21.3, 21.4*. Ce reprezintă ele? Cum crezi, în ce epoci au fost create? Argumentează.

21.1. Ioan Iavorschi. *Maica Domnului cu Pruncul pe tron*. 1813

21.2. August Baillayre. *Portretul soției*. 1921

21.3. Igor Vieru. *În satul natal*. 1964

Amintește-ți

– Prin ce sînt remarcabili anii 1812, 1918, 1940, 1945, 1991 pentru istoria Basarabiei?

Dezvoltarea artei pe teritoriul basarabean este influențată de diverse perioade istorice, și anume:

– 1812–1887 – continuă dezvoltarea artei medievale reprezentată prin icoană, pictură și catapeteasmă;
– 1887–1918 – apar și se constituie artele plastice moderne din Basarabia;
– 1918–1940 – perioada de apogeu (culminație) a artei moderne basarabene și, totodată, ultima perioadă în arta basarabeană;
– 1945–sfîrșitul anilor 1980 – arta Moldovei marcată de **realismul socialist**;
– sfîrșitul anilor 1980–pînă în prezent – liberalizarea sferei artelor, dezvoltarea artei contemporane.

21.4. Andrei Sîrbu. *Cîmp*. 1992

Din prima perioadă, ***1812–1887***, se cunoaşte doar activitatea unor zugravi de icoane. În lucrările lor apar elemente de pictură laică (*fig. 21.1*).

În perioada ***1887–1918*** se deschid şcoli de arte, societăţi de arte şi încep să activeze artişti profesionişti cu studii în Rusia, Germania, Olanda, Franţa, Italia, Belgia etc. Se constituie toate ramurile şi genurile de arte plastice: pictură, sculptură, grafică. În arta acestor ani se resimte **influenţa tradiţiilor artistice ruseşti** (*fig. 21.2, 21.5, 21.6*).

21.5. Vladimir Okuşko. *La arat*. 1901

În următoarea perioadă, ***1918–1940***, arta basarabeană este influenţată de unirea cu Regatul României, de **tradiţiile artistice româneşti** (*fig. 21.7, 21.8*). Accesul către ţările europene este liber, ceea ce favorizează plecarea basarabenilor la studii în academiile din Europa, precum şi stabilirea mai multor artişti peste hotarele ţării.

Glosar

Pinacotecă – colecţie mare de tablouri.

Nota bene

✓ **Arta basarabeană a făcut saltul de la arta medievală spre cea modernă într-un timp extrem de limitat – în doar jumătate de secol, pe cînd în Europa această trecere a durat cîteva sute de ani.**

21.6. Eugenia Maleşevschi. *Autoportret*. 1910

21.7. Nina Arbore. *Portret de femeie cu cîine*. 1923–1928

21.8. Moisei Cogan. *Nud*. 1927

Amintește-ți

– În clasele precedente ai studiat opera mai multor plasticieni basarabeni – Alexandru Plămădeală (1888–1940), Lazăr Dubinovschi (1910–1982), Mihai Grecu (1916–1998), Glebus Sainciuc (1919–2012), Valentina Rusu-Ciobanu (a.n. 1920), Igor Vieru (1923–1988), Mihai Grati (1933–2005), Andrei Sîrbu (1950–2000). Care dintre ei au practicat sculptura, care pictura și care – alte modalități de expresie artistică?

21.9. I. F. Stepanov. *Energeticienii*. 1975

Infoplus

Operele plasticienilor basarabeni, ca și Arhiva Școlii de Artă, destinate înființării în 1939 a Pinacotecii din Chișinău, au fost pierdute în totalitate în timpul războiului din 1941–1945.

Evenimentele de la mijlocul secolului al XX-lea (războiul mondial, instaurarea regimului sovietic totalitar) au provocat exodul masiv al artiștilor plastici spre România, Europa și America etc. O mare parte din populația Basarabiei a fost exilată în Siberia, printre care și mulți artiști.

În anii ***1945–sfîrșitul anilor 1980***, arta a fost supusă **cenzurii**, adică puterea de stat controla activitatea artiștilor. Creația lor avea doar subiecte și stiluri permise de autorități. Artele din această perioadă se caracterizează prin imagini plastice figurative, iar subiectele lucrărilor sînt dedicate puterii sovietice, liderilor de partid, organizațiilor de pionieri sau comsomoliști, scenelor de muncă în cîmp sau în uzine (*fig. 21.3, 21.9*).

Spre ***sfîrşitul anilor 1980***, arta din Republica Moldova se aliniază la tendinţele artistice contemporane mondiale (*fig. 21.4, 21.10, 21.11, 21.12*), adică:

- se fac experimentări tehnice diverse;
- se abordează subiecte interzise anterior (teme biblice, patriotice, suprarealiste);
- apar creaţii cu mesaje sugestive.

21.11. Simion Zamșa. *Luna roşie*. 2001

21.12. Maria Saca-Răcilă. *Romeo și Julieta*. 1990

21.10. Mihai Ţăruș.
Concert în alb-negru. 1993

Glosar

Catapeteasmă – perete despărţitor (împodobit cu icoane) între altar şi restul bisericii; iconostas.

Realism socialist – modalitate de reprezentare a subiectului în manieră realistă/figurativă, în tehnici clasice cu subiecte elogioase regimului şi idealurilor comuniste.

Pictură laică – care reprezintă subiecte din afara religiei.

Idei de creație

Proiect de cercetare

Documentează-te și elaborează un eseu pe baza creaţiei unui artist basarabean.

Proiect de creaţie

Varianta 1. Analizează *figura 21.10* și fă o schiţă. Transformă imaginea în una cromatică, aplicînd diverse culori astfel încît să redai dispoziţia de concert. (Utilizează materiale opţionale.)

Varianta 2. Analizează *figura 21.11* și creează o schiţă în baza ei. Aplică culoarea, schimbînd locurile zonelor cromatice (de exemplu, pune verde în loc de roșu, violet în loc de verde etc.).

22 Arta națională

Termeni-cheie

Arta națională; aspect semantic; aspect teritorial.

Privește *figurile 22.1, 22.2* și *22.3*. Prin ce elemente plastice se poate constata că aceste picturi redau subiecte inspirate din spațiul cultural și geografic al Moldovei?

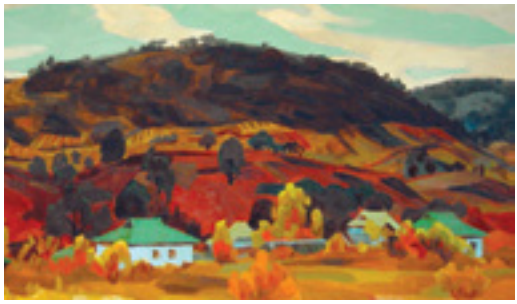
Arta națională exprimă trăsăturile caracteristice unei culturi sau unui stat. În artele plastice caracterul național se reflectă prin diferite elemente.

Sub **aspect semantic**, arta națională reprezintă o anumită cultură spirituală: mitologie, istorie, limbă, religie, tradiții etnice, organizare socială, climă și amplasare geografică (*fig. 22.1, 22.2, 22.3, 22.4, 22.5, 22.6, 22.7*).

Sub **aspect teritorial**, arta națională este produsul creației artiștilor care locuiesc în țara respectivă. Lucrările lor pot aborda subiecte cosmopolite: scene din cotidian, natură statică, compoziții abstracte etc. sau pot trata valori universale: viață și moarte, probleme morale, sociale, ecologice etc. (*fig. 22.8, 22.9*).

De exemplu, coloritul peisajului moldovenesc este redat în pictura Eleonorei Romanescu (*fig. 22.1*). Satul moldovenesc cu arhitectura lui tradițională se regăsește în lucrările multor plasticieni, ca de exemplu, în cea a lui Andrei Mudrea (*fig. 22.2*).

Filozofia populară a vieții (așteptare, dor, ospitalitate) este exprimată în tablourile lui Mihai Grecu (*fig. 22.3, 22.4*).

22.1. Eleonora Romanescu. *Amurg de toamnă*. 1968

22.2. Andrei Mudrea. *Casă la Butuceni*. 2001

22.3. Mihai Grecu. *Toamna*. 1984

Glosar

Semantic – care se referă la semnificația elementelor plastice într-o lucrare artistică.

Cosmopolit – care este caracteristic mai multor culturi, mai multor țări (sau tuturor țărilor); care cuprinde elemente din mai multe culturi.

22.4. Mihai Grecu. *Poarta văzătoare*. 1979

22.6. Alexandru Plămădeală. *Ştefan cel Mare şi Sfînt*. 1927

22.5. Ioan Grecu. *Vîrtelniţa timpului*. 2004

Tradiţiile folclorice şi de sărbători, miturile populare se reflectă în creaţia mai multor artişti, de exemplu în sculptura lui Ioan Grecu (*fig. 22.5*), în tapiseria lui Andrei Negură (*fig. 22.7*).

22.7. Andrei Negură. *Meşterul Manole*. (Fragment) 2000

Autoevaluare

– Defineşte deosebirile dintre arta populară şi arta naţională. Care sînt elementele comune ale acestora?

Nota bene

✓ **Un tip de cultură se poate extinde pe teritoriul mai multor state; într-un stat se pot întîlni manifestări ale diferitor culturi. Prin urmare, o cultură nu întotdeauna coincide cu frontierele unei ţări.**

Hai să medităm

► Prin ce elemente poate fi recunoscută arta plastică națională?

Arta națională poate fi reprezentată, de asemenea, și prin opere inspirate din surse foarte diverse (*fig. 22.8, 22.9*).

22.8. Simion Zamșa. *Peștele.* (Fragment) 1997

22.9. Victor Cuzmenco. *Plai 2*. 2000

22.10. *Timbre poștale*

Idei de creație

Proiect de cercetare

Efectuează o investigație și află care sînt artiștii plasticieni din localitatea ta. Ce trăsături caracteristice au creațiile lor? Acestea exprimă cultura națională sau sînt cosmopolite?

Proiect de creație

Varianta 1. Realizează o lucrare artistică (bi- sau tridimensională) care ar avea semne caracteristice artei naționale. (Utilizează tehnica ta preferată.)

Varianta 2. Realizează o serie de articole poștale (timbre, plicuri etc.) care să reprezinte țara noastră conform exemplului din *figura 22.10.*

Autoevaluare

– Analizează temele din capitolul V, apoi completează pe caiet grila de mai jos, indicînd în fiecare rubrică minumum 2-3 elemente:

este foarte interesant	știam deja	am învățat ceva nou	nu am înțeles

Capitolul VI

DIALOGUL CU ARTA

23 Opera de valoare și kitsch-ul

Termeni-cheie

■ Produse de valoare autentică; ■ kitsch; ■ pseudovaloare.

Amintește-ți

– Ce condiţii trebuie să respecte meșterul popular pentru ca produsele lui artizanale să reprezinte tradiţiile artei populare a neamului său?

Privește imaginile. Care dintre ele respectă tradiţia ornamentului popular moldovenesc?

23.1. *Vase din lut*

23.2. *Suvenire*

Lumea artelor întotdeauna a fost însoţită de o lume paralelă, care urmărește scopul de a înlocui **produsele de valoare autentică** (de exemplu, opere de artă, obiecte de artă populară etc.) prin produse și obiecte lipsite de valoare. Acest fenomen se numește **kitsch** [pronunţat: chici]. Kitsch-ul folosește materiale ieftine și tehnici simpliste pentru a produce obiecte care se aseamănă cu cele artistice, dar care le sînt cu mult inferioare. Aceste obiecte deseori sînt inutile și de prost-gust.

Kitsch-ul produce **pseudovalori** care nu au nimic comun cu ineditul, cu autenticul. El propagă și repetă stereotipuri și clișee, imagini mediocre, ușor de înțeles (*fig. 23.3, 23.4, 23.5 a, b*).

23.3. *Ceas cu Maica Domnului* (kitsch cu subiect religios)

Nota bene

✓ **Numărul obiectelor kitsch crește odată cu dezvoltarea tenologiilor de multiplicare: figurine sau veselă din plastic care imită porţelanul, confecţii textile cu imprimeuri care reproduc opere de artă, diverse articole de profanare a imaginilor religioase (pseudobijuterii și accesorii). Asemenea obiecte sînt produse în serie de industria kitsch-ului.**

23.4. *Bibelou* (kitsch)

23.5. *Pictură* (kitsch)

În pictură, kitsch-ul se poate identifica, în special, după colorit și după motivele reprezentate, care au aspect „siropos” și nu trezesc emoţii estetice (*fig. 23.5 a, b*). Pictura kitsch imită natura, folosind adesea culori stridente, detalii în relief lipite peste imagine și alte procedee străine artei autentice.

În arhitectură, kitsch-ul se manifestă prin înlocuirea materialelor originale tradiţionale cu materiale ieftine și accesibile. De exemplu, lemnul se substituie cu tinichea sau cu elemente din ghips.

Hai să medităm

► Ce se poate întreprinde pentru diminuarea producerii în masă a obiectelor kitsch? Cum crezi, așa ceva ar fi posibil?

Infoplus

Există kitsch literar, muzical, teatral, cinematografic, arhitectural etc.
Scopul principal al producătorilor de kitsch este de a oferi publicului larg, neiniţiat, produse care pot să le satisfacă necesităţile „pseudoculturale" curente, dar care nu au valoare artistică reală și care nu durează în timp.
Spre exemplu, în muzică, el este prezent prin producerea cîntecelor cu subiecte banale, prezentate de „vedete" cu exterior atractiv, dar fără talent. Astăzi sînt populare manelele, ca exemplu de kitsch muzical. Romanele și povestirile de bulevard, revistele distractive cu istorii „romantice", filmele de groază, de acţiune, serialele lacrimogene sînt atribuite, de asemenea, la categoria kitsch.

23.6. *Covor tradiţional moldovenesc*. Secolele XVIII–XIX

23.7. *Covor modern, care se abate de la ornamentul tradiţional.* Secolul XX

Autoevaluare

– Compară piesele textile de mai sus, ce au motive vegetale (*fig. 23.6, 23.7*). Determină elementele ce ne vorbesc despre o deviere de la tradiţiile artei populare autentice.

Idei de creație

Proiect de cercetare

– Examinează obiectele propuse în pieţe și în magazinele de suvenire. Stabilește care sînt obiecte kitsch.

– Întocmește o listă a caracteristicilor obiectelor și produselor kitsch.

24 Mesajul operei de artă

Termeni-cheie

Imagine narativă; mesaj artistic; imagine sugestivă.

24.1. Viorel Mărginean. *Enigmă verticală*. 2003

Examinează arborii din imagini. Observă și comentează deosebirile dintre ei. Explică prin ce modalităţi autorii: a. reprezintă arborii; b. sugerează anumite idei.

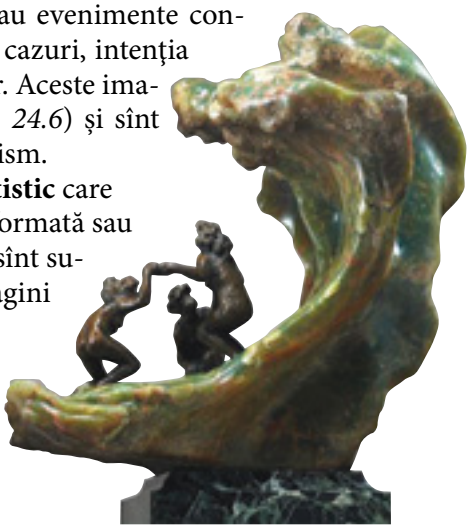
24.2. Marc-Aurèle Fortin. *Ulmul de la Pont-Viau*. 1928

24.3. Aurel David. *Arborele Eminescu*. 1967

În unele lucrări, artiștii reprezintă scene sau evenimente concrete și atitudinea lor față de ele. În asemenea cazuri, intenția artistului poate fi ușor „descifrată” de spectator. Aceste imagini se numesc **narative** (*fig. 24.2, 24.4, 24.5, 24.6*) și sînt prezente în istoria artelor de pînă la impresionism.

În alte lucrări, autorii exprimă un **mesaj artistic** care nu se descifrează imediat. Imaginea este transformată sau fantastică, abstractă, prin care spectatorului îi sînt sugerate anumite idei sau metafore. Astfel de imagini se numesc **sugestive** (*fig. 24.1, 24.3, 24.7, 24.8, 24.9, 24.10*).

24.5. Camille Claudel. *Valul*. 1897

24.4. Timofei Bătrînu. *Deal roșu. 2008*

24.6. *Amprentă de pește* („gyotaku” – tradiție pescărească japoneză)

24.7. Salvador Dali. *Umerar-Ceas*. 1971. (Aur, cristal)

Glosar

Mesaj artistic – idei, sentimente și semnificații pe care le transmite o operă de artă.

Autoevaluare

– Privește *figurile 24.1, 24.2,* apoi *24.6, 24.10*.

a. Descoperă în care dintre ele „este ascunsă” o idee.

b. Descifrează mesajul transmis de artiști.

24.8. Mihai Potîrniche. Fragment din ciclul *Acasă*. 1987. (Fotografie)

Spectatorul poate recepta o creaţie artistică pe două căi:

a. intuiește și descifrează mesajul transmis de autor (uneori titlul operei îi poate veni în ajutor);

b. nu receptează întocmai mesajul autorului, dar regăsește în opera de artă reflectarea propriilor emoţii, sentimente, idei.

24.9. Henry Moore. *Mama și copilul*. 1982

Hai să medităm

► „Arta te face să produci idei, nu să reprezinţi lucruri", spunea sculptorul român Constantin Brâncuși.

Analizează imaginile de la tema dată și explică înţelesul acestui citat.

Idei de creație

Varianta 1. Desenează un pește în tehnică liberă. Completează două liste cu epitete care: a. descriu aspectul fizic al peștelui (de ex., mic, roșu etc.); b. numesc trăsăturile ce se potrivesc unui pește (de ex., tăcut, vesel etc.). Privește apoi sculptura „Peștele mare" de Constantin Brâncuși (*fig. 24.10*). Compar-o cu desenul tău. Ce deosebiri constaţi? Cum poate fi calificată sculptura artistului?

Varianta 2. Închide ochii și gîndește-te la un lucru de care ai mare frică. Apoi redă această stare într-o compoziţie, în așa fel încît celui care o va privi să i se facă, de asemenea, frică.

Varianta 3. Gîndește-te la ceva care te face foarte fericit. Apoi redă această stare într-o compoziţie, astfel încît cel care o va privi să se simtă la fel de fericit.

24.10. Constantin Brâncuși. *Peștele mare.* 1930

25 Artiști și stiluri

Termeni-cheie

Stil artistic; tradiție artistică; inovație artistică.

Compară *figurile 25.1* și *25.2*. Determină deosebirile dintre aceste imagini.

25.1. Diego Velásquez. *Infanta Margarita.* (Fragment) 1656. (Ulei, pînză)

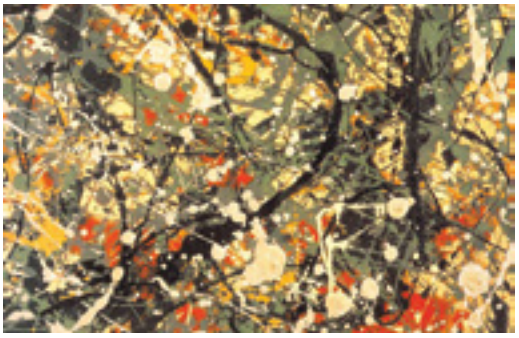
25.2. Paul Signac. *Portul Saint Tropez*. (Fragment) 1889. (Ulei, pînză)

Asemenea scrisului de mînă, care se deosebește de la o persoană la alta, fiecare artist posedă un mod specific de expresie. Prin acesta se identifică **stilul său artistic individual**, devenind inconfundabil.

Stilul unor autori poate fi recunoscut după modul acestora de a folosi materialele și tehnicile de artă. Un pictor fidel regulilor artei clasice va respecta **tradiția artistică** de pictură cu ulei pe pînză (*fig. 25.1*). Artistul modern însă va folosi aceste materiale într-un mod nou, creînd o **inovație artistică** (*fig. 25.2, 25.3*).

Impresioniștii, contrar predecesorilor, neglijau desenul și privilegiau tușele de culoare. Mai tîrziu, Jackson Pollock nici nu va mai picta cu pensula, ci va stropi pînza cu culoare.

Alți artiști, în căutarea propriului stil artistic, recurg la noi tehnici, renunțînd la pictură. Bunăoară, Henry Matisse a fost pasionat de hîrtie și foarfecă, creînd inconfundabilele sale colaje (*fig. 25.4*).

25.3. Jackson Pollock. *Numărul 8.* (Fragment) 1949. (Ulei, email, vopsea aluminiu, pînză)

25.4. Henri Matisse. *Tristețea regelui.* 1952. (Guașă, colaj)

Pentru a-şi defini propriul stil, artiştii folosesc diversitatea elementelor de limbaj plastic (linie, formă, culoare etc.). De exemplu, linia-culoare în creaţia lui Friedensreich Hundertwasser este precisă, aproape grafică (*fig. 25.5*). Pe cînd în tablourile lui Mark Chagall pata cromatică depăşeşte conturul şi nu se înscrie în forma creată de linie (*fig. 25.6*).

25.5. Friedensreich Hundertwasser. *Vînturi.* (Fragment) 1968

25.6. Mark Chagall. *Plafonul operei din Paris.* (Schiţă) 1965

25.7. Pablo Picasso. *Marie-Thérèse cu beretă roşie şi guler de blană.* 1937

Stilul unui artist poate fi indentificat după două criterii:

1. elementele de limbaj plastic specific operei sale („ce utilizează?”): tipul predominant de linii, forme, culori pe care plasticianul le foloseşte mai frecvent etc. De exemplu, portretele transfigurate, cu forme geometrice ne amintesc de opera lui Pablo Picasso (*fig. 25.7*), iar creaţiile „fanteziste” cu ceasuri care „se topesc” ne duc imediat cu gîndul la tablourile lui Salvador Dali (*fig. 25.8*);

2. gestul plastic preferat de artist („cum utilizează?”): modul său unical de a prelucra materia, a aplica culoarea, a elabora forma etc. De exemplu, modul de a aplica culoarea fără desen în enorme cîmpuri vibrante este specific creaţiei lui Mark Rothko (*fig. 25.9*), pe cînd culoarea care creează celule plastice, delimitate cu un desen meticulos (reprezentînd iluzii vizuale), este caracteristica principală a operei lui Victor Vasarely (*fig. 25.10*).

Glosar

Stil – *aici*: modalitate individuală a unui plastician de a utiliza elementele limbajului artistic plastic.

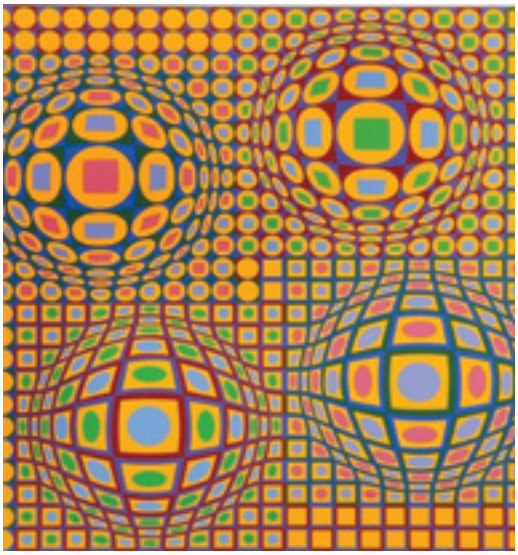
Iluzie vizuală – situaţie în care o aparenţă sau o ficţiune este considerată drept realitate; aparenţă înşelătoare.

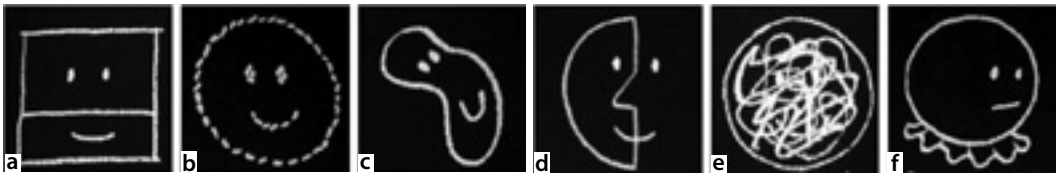
25.8. Salvador Dali. *Persistenţa memoriei, ceas care se topeşte.* 1949 (Bijuterie de artă. Aur, platină, pietre preţioase)

25.9. Mark Rothko. *Numărul 14*. 1960

25.10. Victor Vasarely. *Cuadratură*. 1980

25.11. *„Replici" la stilul individual al unor artiști celebri*. Planșă didactică

Autoevaluare

– Privește *figura 25.11*. Documentează-te și determină care stil artistic ar corespunde maeștrilor din lista următoare: Pablo Picasso, Rembrandt, Claude Monet, Jackson Pollock, Mark Rothko, Salvador Dali. Argumentează-ţi răspunsul.

Idei de creație

Proiect de cercetare

Alege din portofoliu o reproducere de artă (pictură, sculptură). Găsește, din diferite surse, o lucrare opusă ca stil, aplicînd criteriile de deosebire expuse în tema studiată. Argumentează-ţi răspunsul pe caiet.

Proiect de creaţie

Caracterizează stilul de creaţie al artistului tău preferat. Inspiră-te din lucrările sale și creează o „replică", cu titlul „Omagiu lui…". (Utilizează materiale opţionale.)

26 Analiza operei de artă

Termeni-cheie

Operă de artă; formă; idee; algoritm de analiză.

Amintește-ți

– Ce operă de artă din cele studiate anterior ți-a creat o stare de bucurie/de liniște? Dar frică? Ce elemente ale lucrării te-au făcut să trăiești aceste sentimente?

Opera de artă reprezintă o intenție de creație a artistului, care transmite spectatorilor propria viziune asupra lumii (modul său particular de a vedea, de a înțelege și de a simți lucrurile).

Studiază reproducerile de mai jos. Ce stări sufletești exprimă fiecare dintre ele?

26.1. Edvard Munch. *Strigătul.* 1893

26.2. Jacob van Loo. *Portret de băiat cu cîine.* 1658

În artă își au loc și frumosul, și urîtul. De-a lungul timpului, nenumărate creații de artă din Evul Mediu au înfățișat figuri ale lui Hristos „lipsite de vitalitate și frumusețe", chipuri istovite ale sfinților (în arta creștină), reprezentări ale unor oameni bătrîni și decăzuți, ale unor țărani obosiți, cerșetori disperați ș.a. Astfel, artistul plastic poate reda fapte concrete (istorice), exprima atitudini sau poate exterioriza cele mai variate emoții și sentimente, care sînt proprii ființei umane: bucurie, fericire, tristețe, revoltă, disperare etc.

Pentru a fi înțeleasă, opera de artă necesită o analiză, deoarece constituie o sinteză dintre **formă (aspect)** și **idee (concept artistic, mesaj)**. Aceste criterii de analiză ajută spectatorii să determine în ce perioadă de timp și spațiu geografic este plasată imaginea redată sau cărei culturi i se atribuie.

Forma unei opere de artă este rezultatul utilizării unui ansamblu de reguli și de mijloace pentru a exprima o idee. O lucrare picturală, de exemplu, poate fi caracterizată după:
– elemente de limbaj plastic (culoare, forme, texturi);
– material;
– format;
– suport;
– dimensiune;
– tip de compoziție.

Ideea unei opere de artă reflectă mesajul ei vizual (conceptul, sensul). Analiza operei artistice din acest punct de vedere presupune:
– subiectul imaginii;
– contextul (social sau istoric);
– personajele;
– obiectele;
– atitudinile și relațiile dintre personaje;
– informațiile despre perioada temporală redată în lucrare;
– informațiile despre zona geografică sau cultura reflectată în creație.

Privește *figura 26.3*. Identifică elementele plastice care constituie forma vizibilă a lucrării. Determină mesajul (sensurile) reproducerii. Cine sînt personajele, unde se află, ce fac, cînd se desfășoară acțiunea? Cum ai dedus aceste idei?

26.3. Pieter Bruegel cel Bătrîn. *Nuntă țărănească*. 1568

Algoritm de analiză a unei opere de artă figurativă

1. Autorul şi denumirea operei, anul realizării, materiale, dimenisuni, localizarea actuală a operei	
2. Ramura artei plastice	grafică, pictură, sculptură etc.
3. Genul artei plastice	natură statică, portret, compoziţie tematică, abstractă, fantastică etc.
4. Mijloacele materiale	acuarelă, hîrtie, ulei, pînză, creion, guaşă etc.
5. Tehnica de lucru	sculptură, desen, pictură, colaj, gravură, tehnici mixte etc.
6. Raportarea la realitate	narativă sau sugestivă.
7. Tipul compoziţiei	cu un centru de interes/cu mai multe centre de interes/fără centre de interes, deschisă/închisă, statică/dinamică, simetrică/asimetrică etc.
8. Schema compoziţională	orientată pe o linie direcţionată pe orizontală, verticală, diagonală/orientată în baza diferitor figuri geometrice: cerc, triunghi, pătrat, combinate etc.
9. Elementele de limbaj plastic	puncte, linii, forme, texturi, culori, tonuri etc.
10. Experimentele tehnice	tradiţionale sau inovatoare.
11. Ideea, sensul lucrării	mesaj sau emoţii şi sentimente.
12. Caracteristicile stilului artistic individual	„ce şi cum utilizează?” (elemente de limbaj plastic preponderente; gesturi plastice preferate de artist etc.).
13. Alte informaţii	viaţa şi opera autorului, curentul artistic, perioada temporală, zona geografică, elementele culturale, istorice, sociale etc.

Nota bene

✓ **Într-o creaţie artistică, atît forma, cît şi ideea sînt indispensabile. Una fără alta nu pot exista.**

Autoevaluare

– Analizează în scris imaginea din *figura 26.4* după algoritmul de mai sus.

26.4. Thierry Ona. *Plaja*

Exemplu de analiză a unei picturi

1. Vincent van Gogh. *Floarea-soarelui* (1888) (*fig. 26.5*).
2. Pictură de şevalet.
3. Natură statică.
4. Pînză, culori de ulei.
5. Pictură realizată în pete vibrante şi fluide de culoare.
6. Subiectul este realizat în forme figurative, inspirate din natură şi reprezintă o naraţiune.
7. Are un singur centru de interes – buchetul de flori. Compoziţia este de tip închis (deoarece privirea spectatorilor este direcţionată spre zona interioară a lucrării), statică şi echilibrată în spaţiu (prin greutatea, caracterul formelor şi tonul culorilor).
8. Schema compoziţională e combinată: pe o axă verticală şi pe una orizontală, amplasată la baza celei verticale.
9. Forme, linii şi texturi (tuşe vizibile de penel). Culori pure şi amestecate – nuanţe de galben, oranj, verde, tonuri deschise şi închise. Gama cromatică este caldă cu dominanta de galben. Se utilizează contrastul cantitativ de culoare (între galbenul fundalului şi coloritul buchetului). Este prezent şi contrastul inversat: dintre cele două zone de culoare de pe vas şi zonele fundal/suprafaţa mesei.
10. Inovaţia gestului plastic constă în aplicarea culorii în straturi groase, punînd în relief urmele pensulei.
11. Exprimă o dispoziţie autumnală, linişte şi o uşoară melancolie. Lumina pe care o emană buchetul (asemenea razelor solare) predispune la comunicare şi deschidere.
12. Reprezintă maniera de pictură a lui Van Gogh, descrisă în punctele 9, 10 şi este unul dintre cele mai renumite tablouri.
13. Autorul este un artist olandez, influenţat de curentul impresionist. Ca spaţiu temporal, lucrarea reprezintă secolul XIX – concluzie dedusă din gestul plastic inovator al operei (descris în punctul 10 de mai sus), caracteristic perioadei moderne din istoria artelor.

26.5. Vincent van Gogh. *Floarea-soarelui.* Galeria Naţională, Londra. 1888. (Ulei, pînză, 93 x 73 cm)

27 Muzee și spații pentru artă

Termeni-cheie

Muzeu; galerie; spaţii pentru artă.

Fiecare oraș poate avea un muzeu sau o galerie de artă.

Cuvîntul „muzeu” provine de la „museion” din limba greacă, ceea ce înseamnă *templul muzelor*. Începînd cu epoca Renașterii, localurile în care se păstrează operele de artă au fost numite muzee.

Muzeul de arte este o instituție cu trei funcţii esenţiale:
- colectarea capodoperelor;
- conservarea patrimoniului artistic;
- expunerea operelor pentru publicul spectator.

27.1. Centrul Expoziţional „Constantin Brâncuși”. Chișinău

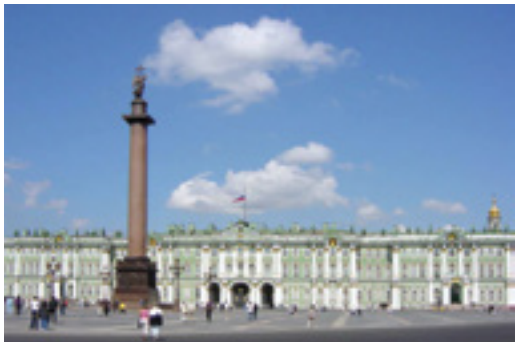
În orașele mari există muzee celebre, cu o mare priză la publicul spectator.

Muzeul „Ermitaj”, deschis publicului din 1852, este situat în Sankt-Petersburg, Rusia (*fig. 27.2*). Colecţiile sale conţin opere și obiecte de artă din Antichitate și din arta europeană (Leonardo da Vinci, Rembrandt, Rubens, Matisse, Gauguin, Picasso ș.a.). Una din principalele atracții este colecția de bijuterii Faberjé (*fig. 9.8*). Printre capodoperele cu renume mondial este și *Madona Litta* de Leonardo da Vinci (*fig. 19.6*).

Lucrările muzeelor sînt clasificate după anumite criterii:
- opere artistice dintr-o anumită epocă, adunate din diferite ţări (de exemplu, sala de pictură clasică);
- creaţii plastice dintr-un anumit spaţiu geografic (de exemplu, sala de artă africană).

Există muzee consacrate unui anumit artist (Muzeul „Pablo Picasso” din Paris, Muzeul „Joan Miró” din Barcelona).

În **Galeriile de artă**, spre deosebire de muzeu, tablourile expuse pot fi cumpărate de vizitatori. La Chișinău un astfel de local există în Centrul Expozițional „Constantin Brâncuși” (*fig. 27.1*). Tot aici, sistematic, se organizează vernisaje cu o durată limitată, ce sînt consacrate unei anumite teme.

27.2. Muzeul „Ermitaj”. Sankt-Petersburg, Rusia

27.3. Muzeul „Prado". Madrid, Spania

Muzeul „Prado" din Madrid, Spania (*fig. 27.3*), fondat în 1819, conservează pictura europeană din secolele XIV–XIX și este una dintre cele mai importante pinacoteci din lume. Spectatorii vin, în special, pentru a vedea picturile lui Diego Velázquez, Francisco Goya, Hieronymus Bosch, Rubens, Rafael, Tițian, Botticelli, Dürer, Rembrandt ș.a. Cea mai vestită operă expusă este *Meninele* de Diego Velázquez (*fig. 27.5*).

27.4. Muzeul Metropolitan. New York, SUA

27.5. Diego Velázquez. *Meninele*. 1656

Muzeul Metropolitan din New York, SUA (*fig. 27.4*), a fost fondat în anul 1870. Colecţiile muzeului cuprind capodopere din toate ţările lumii, reprezentînd o gamă foarte variată de obiecte: relicve antice, europene, americane, egiptene (*fig. 27.6*), islamice, asiatice și, de asemenea, o colecţie rară de instrumente muzicale din toată lumea. Tot aici se păstrează aproximativ 80 000 de costume și accesorii create de designeri renumiți (de exemplu, Coco Chanel, Gianni Versace ș.a.).

Glosar

Vernisaj – deschidere oficială a unei expoziţii de artă.

Muză – divinitate; zeiţă a artelor sau a ştiinţelor.

Frescă (pictură murală) – tip special de pictură care este realizată direct pe zid.

27.6. *Relieful unei femei de elită*. Egiptul antic. Cca anii 1981–1802 î.Hr.

27.7. Muzeul „Guggenheim". Bilbao, Spania

Unul dintre cele mai cunoscute muzee de artă contemporană este ***Muzeul „Guggenheim"*** din Bilbao, Spania, deschis în 1997 (*fig. 27.7*). Muzeul este apreciat datorită colecţiilor de opere ale lui Mark Rothko, Andy Warhol, Richard Serra şi alţii. Instalaţia lui Richard Serra, considerat, alături de Brâncuşi, un revoluţionar al sculpturii moderne, este una dintre cele mai solicitate şi impunătoare după dimensiunile sale. Ea se întinde pe o suprafaţă de 3 000 m^2 (*fig. 27.8*).

27.8. Richard Serra. *Spirala timpului*. 1994–2005

27.9. Centrul „Georges-Pompidou". Paris, Franţa

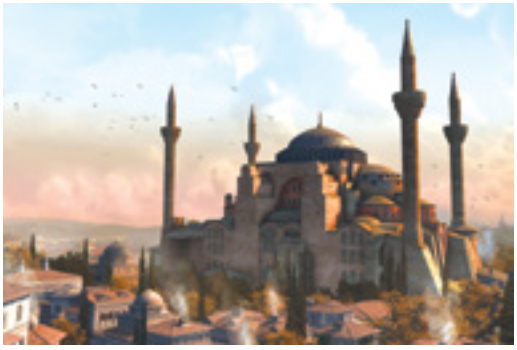
Centrul Naţional de Artă şi Cultură „Georges-Pompidou" a fost deschis în 1977 la Paris (*fig. 27.9*). Acesta dispune de una dintre cele mai mari colecţii de artă modernă şi contemporană din lume. Una dintre atracţiile principale ale Centrului este Atelierul „Constantin Brâncuşi" (*fig. 27.10*) – o reconstrucţie a atelierului sculptorului român care a trăit şi a activat în Franţa.

Unele monumente arhitecturale sînt cunoscute în toată lumea prin aspectul lor artistic, asemenea unui muzeu sau unei capodopere de artă.

Un exemplu de edificiu-muzeu este ***catedrala „Sfînta Sophia"*** din Istanbul, Turcia, numită Muzeul „Hagia Sophia" (*fig. 27.11*), construită între anii 1238 şi 1263. Exponatele acesteia constituie, în special, fresce din perioada Bizantină.

27.10. Atelierul „Constantin Brâncuşi". Centrul „Georges-Pompidou". Paris

27.11. Muzeul „Hagia Sophia". Istanbul, Turcia

27.13. Nicolae Ischimji, Valeriu Moşcov. *Rugina & Co*. Complex sculptural. Parcul „La Izvor", Chișinău. Cca anii 1985–2004

27.12. Elena și Ion David. *AIDS Memorial*. Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfînt". Chișinău. 2013

În prezent, în tot mai multe orașe întîlnim locuri publice (parcuri, scuaruri, grădini etc.) folosite ca **spații pentru artă** în care sînt expuse opere ale artiștilor contemporani. Artiștii pot crea complexe întregi sau pot completa peisajul existent. Unele lucrări abordează teme sociale. De exemplu, problema SIDA (*fig. 27.12*) sau lupta împotriva birocrației și a regimului totalitar (*fig. 27.13*).

Nota bene

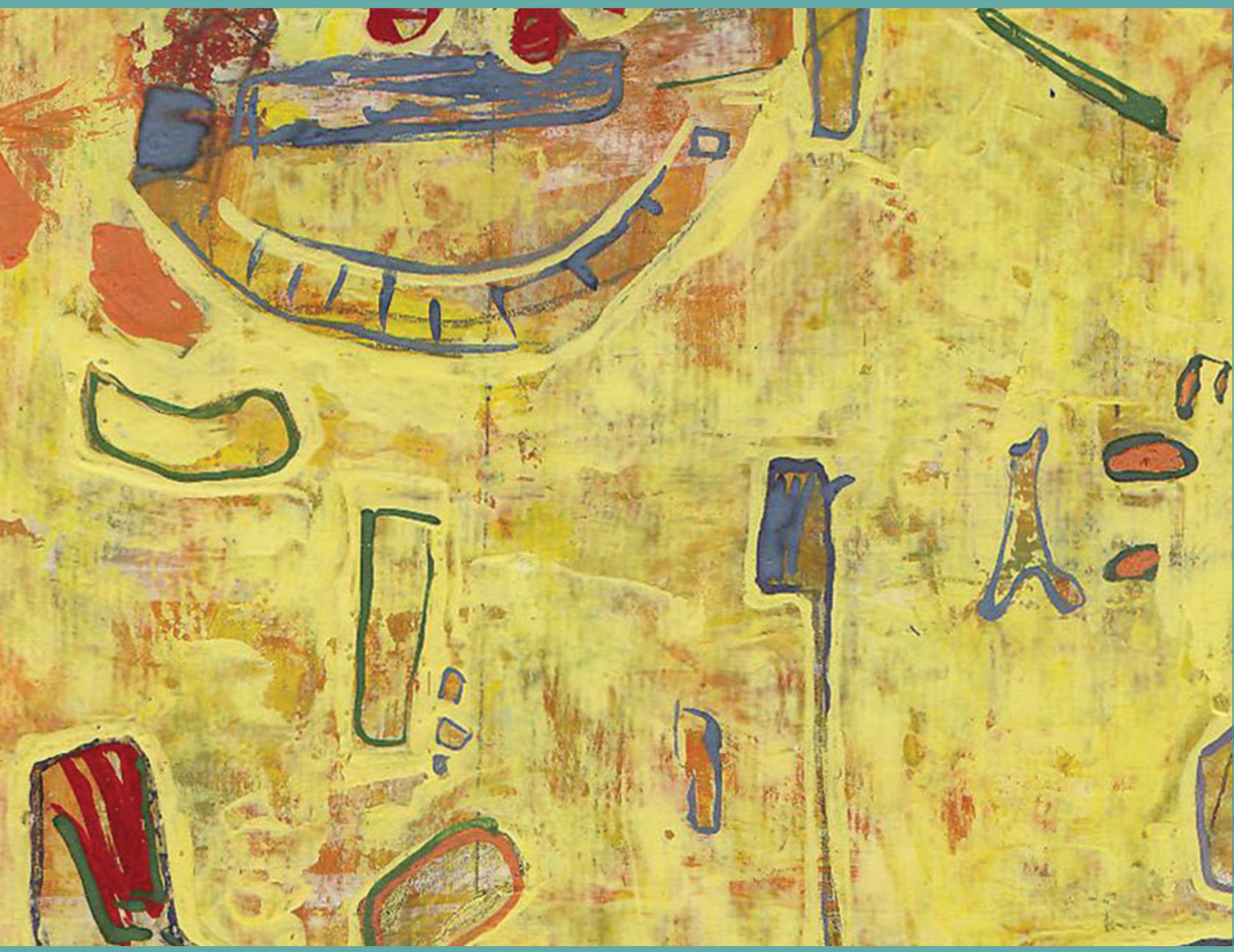
✓ ***Într-un muzeu sau o galerie se respectă strict anumite reguli pentru spectatori:***

- **exponatele nu se ating cu mîna;**
- **tablourile se privesc de la o anumită distanţă pentru a fi văzute în ansamblu;**
- **nu se consumă produse alimentare;**
- **nu se vorbește cu voce tare.**

Autoevaluare

- Analizează imaginile din manual și alcătuiește trei colecţii de opere artistice pentru trei muzee (exemplu: „Muzeul de sculptură modernă", „Muzeul naturii statice", „Muzeul de artă grafică" etc.). Scrie rezultatul cercetării tale pe caietul de lucru.
- Documentează-te, din diferite surse, și întocmește o listă de:
  - ***a.*** *alte muzee decît cele de artă care mai există în lume;*
  - ***b.*** *muzee sau galerii care se află în preajma localităţii tale.*
- Găsește o idee nouă pentru un muzeu care crezi că ar putea fi creat. Ce fel de exponate va conţine? Cum vor fi clasificate? Prin ce va îmbogăţi acest muzeu cultura spectatorilor?
- Parcurge încă o dată temele din capitolul VI, apoi completează pe caiet o grilă cu patru rubrici, indicînd în fiecare rubrică minumum 2-3 elemente:

este foarte interesant	știam deja	am învățat ceva nou	nu am înţeles

9 789975 850223